เอกสารทางวิชาการ

สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย

ชุด

๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

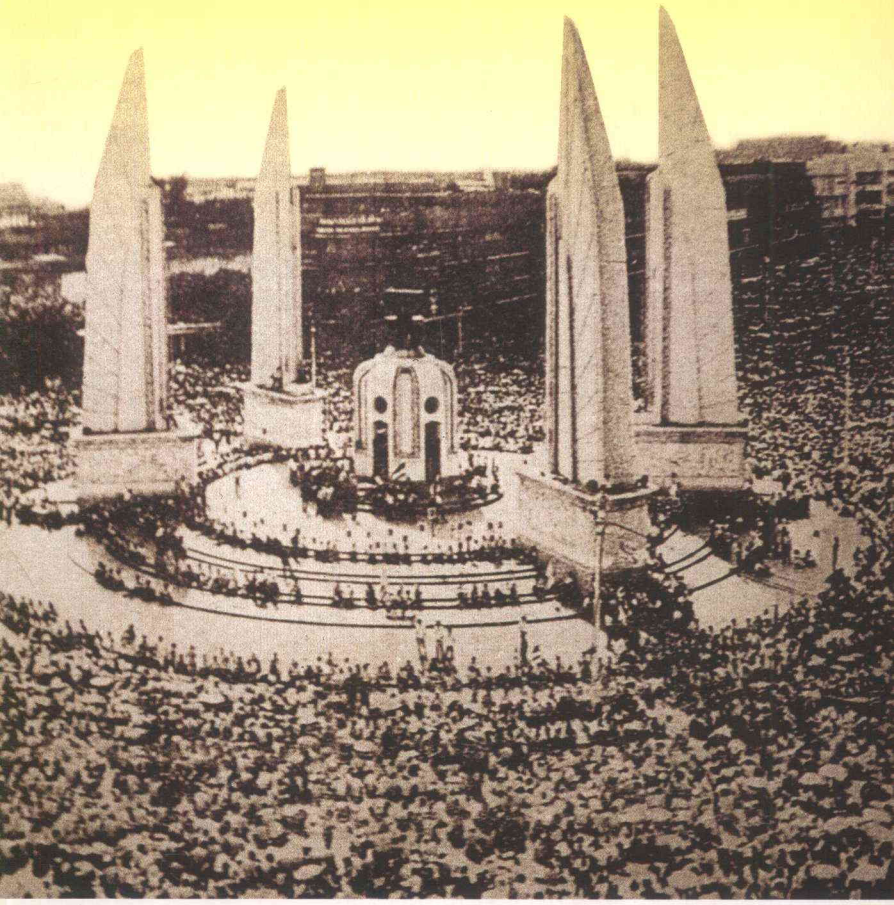

๑๔ ตุลา บันทึกประวัติศาสตร์

โดย **คณะอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ**

ใน **คณะกรรมการจัดงาน ๓๐ ปี ๑๔ ตุลาคม** รัฐสภา

ร่วมกับ **มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**

สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย

ชุด ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

๑๔ ตุลา บันทึกประวัติศาสตร์

เอกสารทางวิชาการ

สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย
14 ตุลา บันทึกประวัติศาสตร์

October 14, 1973
Student Uprising

โดย *ชาญวิทย์ เกษตรศิริ*
Written by *Charnvit Kasetsiri*
English Translated by *Benedict R. O'G. Anderson*

30 ปี 14 ตุลา
บทเรียนประวัติศาสตร์ ประชาธิปไตย และสิทธิเสรีภาพ ของปวงชนชาวไทย

จัดทำโดย
คณะอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
ในคณะกรรมการจัดงาน ๓๐ ปี ๑๔ ตุลาคม รัฐสภา
ศูนย์ประสานจัดงาน 30 ปี 14 ตุลา
ห้องประชุมรองประธานสภาผู้แทนราษฎร
ชั้น 3 อาคารรัฐสภา 1
ถนนอู่ทองใน เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทรศัพท์ : 02-244-1136 โทรสาร : 02-244-1137
อีเมล : 30years@14tula.in.th
www.14tula.in.th

ร่วมกับ
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
The Foundation for The Promotion of Social Science and Humanities Textbooks Project
413/38 ถ.อรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
โทรศัพท์และโทรสาร : 02-433-8713
www.textbookproject.com

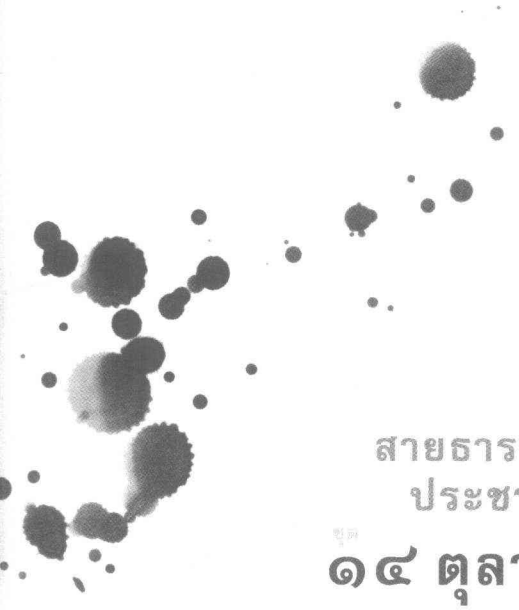

สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย

ชุด ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

คณะอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ

ในคณะกรรมการจัดงาน 30 ปี 14 ตุลาคม รัฐสภา

นายปราโมทย์ นาครทรรพ	*ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ*
นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	*ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ*
นายสถิตย์ ลิ่มพงศ์พันธุ์	*ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ*
นายสมบัติ ธำรงธัญญวงศ์	*ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ*
นายพีรพล ตริยะเกษม	*ประธานอนุกรรมการ*
นายประยงค์ เต็มชวาลา	*รองประธานอนุกรรมการ*
นายเอนก เหล่าธรรมทัศน์	*อนุกรรมการ*
นายธีรเวทย์ ประมวญรัฐการ	*อนุกรรมการ*
นายวิโชติ วัณโณ	*อนุกรรมการ*
นายสุธาชัย ยิ้มประเสริฐ	*อนุกรรมการ*
นายพีรพจน์ สุนทรารชุน	*อนุกรรมการ*
นายชูพงศ์ เก่งตรง	*อนุกรรมการ*
นายธนพน วัฒนกุล	*อนุกรรมการ*
นายชัชวาลย์ ชาติสุทธิชัย	*อนุกรรมการ*
นายวิทยากร เชียงกูล	*อนุกรรมการ*

นายผสม เพชรจำรัส	*อนุกรรมการ*
นายคิม ไชยแสนสุข	*อนุกรรมการ*
นายสมหมาย สุระชัย	*อนุกรรมการ*
นายสุชาติ ประไพหอม	*อนุกรรมการ*
นายยุทธการ บุชนุช	*อนุกรรมการ*
นายสุชาติ บรรดาศักดิ์	*อนุกรรมการ*
นายซานคามิลโล เพียรพบ	*อนุกรรมการ*
นายศุภชัย ปลื้มเปรมจิต	*อนุกรรมการ*
นายสุเทพ ไกรสมศาตร์	*อนุกรรมการ*
นายบัญชา ช่วยประสิทธิ์	*อนุกรรมการ*
นายกานต์ ทัศนมณเฑียร	*อนุกรรมการ*
นายปิยะ เคนขยัน	*อนุกรรมการ*
นายกิตติ เจิดสวัสดิ์	*อนุกรรมการ*
นายบวร ยสินทร	*อนุกรรมการและเลขานุการ*
นางวิไลลักษณ์ กล่อมเมฆ	*อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ*
นางสาวสุรีย์ ขวัญบัว	*อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ*

คณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

(ก่อตั้ง พ.ศ. 2509 โดยนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ นายเสน่ห์ จามริก ฯลฯ)

นายเสน่ห์ จามริก	*ประธาน*
นางเพ็ชรี สุมิตร	*รองประธาน*
นางสาวกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	*กรรมการ*
นายธเนศ อาภรณ์สุวรรณ	*กรรมการ*
นายรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์	*กรรมการ*
นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์	*กรรมการ*
นายวิทยา สุจริตธนารักษ์	*กรรมการ*
นายเกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม	*กรรมการ*
นางสาวศรีประภา เพชรมีศรี	*กรรมการ*
นางสาวศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี	*กรรมการและเหรัญญิก*
นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	*กรรมการและเลขานุการ*
นายธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์	*กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ*
นายทรงยศ แววหงษ์	*กรรมการและผู้จัดการ*

คณะผู้จัดทำ

กฤษดารัตน์ วัฒนสุวรรณ วีระ สมบูรณ์ วิทูรย์ สมบูรณ์
นาคร อริยะวิชา วรวิทย์ เปรมโอชา ศุภสิทธิ์ วิบูลย์ลาภ
ศิริชัย ฉายากุล สง่า ลือชาพัฒนพร ปรียา แววหงษ์
ลำยวน เพชรแสงสว่าง ปรีชา โพธิ ระวีวรรณ ครุวัณณา

สารบัญ

9 14 ตุลา : บันทึกประวัติศาสตร์
โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

97 October 14, 1973
Student Uprising
by Benedict R. O'G. Anderson

14 ตุลา
บันทึกประวัติศาสตร์

โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

เหตุการณ์ ที่รู้จักกันในนามสั้นๆ ว่า '14 ตุลา' นั้น เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย เมื่อเดือนตุลาคม พุทธศักราช 2516 เยาวชนคนหนุ่มสาวที่เป็นนักเรียนนิสิตนักศึกษา ได้ร่วมกับประชาชนจำนวนแสน เรียกร้องให้รัฐบาลคณาธิปไตย ถนอม-ประภาส-ณรงค์ ปลดปล่อยนิสิตนักศึกษา อาจารย์ และนักการเมือง 13 คน ที่ถูกจับกุมฐานเรียกร้องรัฐธรรมนูญ แต่กลับถูกรัฐบาลตั้งข้อหาว่ากระทำการผิดกฎหมาย มั่วสุมชักชวนให้มีการชุมนุมทางการเมืองในที่สาธารณะเกินกว่า 5 คน บ่อนทำลายความมั่นคงของรัฐ เป็นกบฏภายในพระราชอาณาจักร และมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

ระหว่างวันที่ 9-12 ตุลาคม นักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนชุมนุมประท้วงโดยสันติวิธี ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันเสาร์ที่ 13 ประชาชนเดินขบวนสำแดงพลังครั้งยิ่งใหญ่ที่ดูประหนึ่งว่ากระแสคลื่นมนุษย์จักท่วมท้นถนนราชดำเนินกลาง ในวันที่ 14-15 ถัดมาก็เกิดความรุนแรง เยาวชนคนหนุ่มสาวถูกปราบปรามด้วยอาวุธร้าย เป็นผลให้เกิดการลุกฮือขึ้นทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด และแล้วเผด็จการก็ล้มลง ผู้นำคณาธิปไตย ถนอม-ประภาส-ณรงค์ ต้องลี้ภัยไปต่างประเทศ

นับแต่นั้นมาเหตุการณ์ 14 ตุลาก็ได้รับการเล่าขานสืบต่อกันมาปีแล้วปีเล่า มีการขนานนามเหตุการณ์นี้ต่างๆ นานา เช่น **วันมหาวิปโยค วันมหาปิติ การปฏิวัติตุลาคม การปฏิวัติของนักศึกษา** ความยิ่งใหญ่และผลกระทบของเหตุการณ์ต่อการเมืองการปกครองของไทยถูกนำไปเปรียบเทียบกับเหตุการณ์สำคัญๆ ก่อนหน้านั้น เช่น **การปฏิวัติ 24 มิถุนายน พุทธศักราช 2475** หรือกับเหตุการณ์ที่ตามมาภายหลังเช่น **พฤษภามหาโหด พุทธศักราช 2535** เป็นต้น

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ มหากวีรัตนโกสินทร์ กล่าวถึงเหตุการณ์ 14 ตุลา ว่า

และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ
เป็นความงดความงามใช่ความชั่ว
อันอาจขุ่นอาจข้นหม่นมัว
แต่ก็เริ่มจะเป็นตัวจะเป็นตน

พอเสียงร่ำรัวกลองประกาศกล้า
ก็รู้ว่าวันพระมาอีกหน
พอปืนเปรี้ยงแปลบไปในมณฑล
ก็รู้ว่าประชาชนจะชิงชัย

(*'เพียงความเคลื่อนไหว'*: **ประชาชาติ** 5 ตุลาคม 2517)

แน่นอน ปรากฏการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มิได้อุบัติขึ้นมาในเวลาเพียงไม่กี่วันไม่กี่คืน แต่เป็นการสั่งสมของความกดดันต่อการเมืองการปกครองไทยที่อยู่ใต้ระบบเผด็จการเป็นเวลายาวนาน อยู่ภายใต้วัฏจักรแห่งความชั่วร้ายหรือวงจรอุบาทว์ ที่มีการยึดอำนาจปฏิวัติรัฐประหารครั้งแล้วครั้งเล่า ร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่แล้วฉีกทิ้งทำลาย สิทธิเสรีภาพที่ประชาชนชาวไทยพึงมีพึงได้ถูกปฏิเสธและเหยียบย่ำเป็นเวลายาวนาน

หลายสิบปี อำนาจการเมืองการปกครองแทนที่จะเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ก็ตกอยู่ในมือของคณาธิปไตยเพียงไม่กี่คน ทั้งนี้ โดยอาศัยกลไกของรัฐและข้าราชการทหาร ตำรวจ และพลเรือนเป็นเครื่องมือ

ในสมัยที่บ้านเมืองขาดสิทธิเสรีภาพและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ขบวนการนิสิตนักศึกษาได้ก่อตัวขึ้นอย่างเงียบ ๆ และช้า ๆ นักเรียนนิสิตนักศึกษาเริ่มตระหนักในบทบาทและศักยภาพของ 'คนหนุ่มสาว' เกิดจิตสำนึกในความเป็น 'คนรุ่นใหม่' และเริ่มตั้งคำถามต่อความเป็น 'ปัญญาชน' ของตน ดังที่ วิทยากร เชียงกูล นักศึกษาคนหนึ่งในสมัยนั้นปรารภว่า

ฉันเยาว์ฉันเขลาฉันทึ่ง
ฉันจึงมาหาความหมาย
ฉันหวังเก็บอะไรไปมากมาย
สุดท้ายให้กระดาษฉันแผ่นเดียว

(*'เพลงเถื่อนแห่งสถาบัน'*: **ยูงทอง** วันสถาปนา 2511)

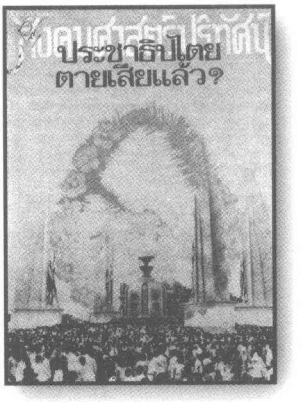

■ ภาพปก *"สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับประชาธิปไตยตายเสียแล้ว"* (มิถุนายน 2515) เสมือนแสดงความรู้สึกถึงการโหยหาประชาธิปไตยในยุคสมัยรัฐบาลเผด็จการทหาร จอมพลถนอม กิตติขจร โดยการย้อนหาจุดกำเนิดของประชาธิปไตยไทยเมื่อครั้งปฏิวัติ 2475

นักเรียนนิสิตนักศึกษาในทศวรรษ 2510 กลายเป็น 'เยาวชน-คนหนุ่มสาว-รุ่นใหม่' ที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจไทย คนรุ่นนี้เติบโตขึ้นมาในบรรยากาศของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แต่การพัฒนานั้นก็นำมาซึ่งปัญหาช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย ระหว่างชนบทกับเมือง ระหว่างภาคเกษตรกรรมกับภาคอุตสาหกรรม

เยาวชน-คนหนุ่มสาว-รุ่นใหม่ ตั้งคำถามต่อความไม่พัฒนาของการเมืองการปกครองไทย ที่มีการสืบทอดอำนาจกันอยู่ในหมู่ของคณาธิปไตย จากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สู่จอมพลถนอม กิตติขจร และทำท่าจะสืบทอดไปยังจอมพลประภาส จารุเสถียร ยึดเยื้อกันมาเป็นเวลากว่าทศวรรษ ในขณะเดียวกัน เยาวชนเหล่านั้นก็ตั้งคำถามต่อระบบการเมืองของโลกในยุคสมัยของสงครามเย็น ที่มีการแบ่งเป็น 2 ค่าย มีการเผชิญหน้ากันระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต มีการต่อต้านและปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง โดยเฉพาะในกรณีของสงครามอินโดจีน ประเทศไทยถูกดึงเข้าไปอยู่ในท่ามกลางของความขัดแย้ง กลายเป็นฐานทัพของสหรัฐอเมริกาที่จะใช้ในการทิ้งระเบิดทางอากาศโจมตีเวียดนาม กัมพูชา และลาว

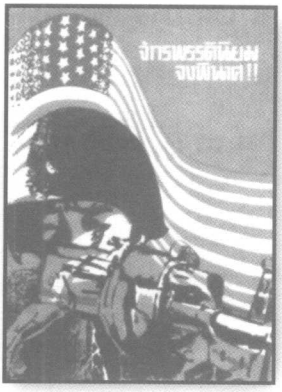

■ ภาพปกหนังสือ *"จักรพรรดินิยมจงพินาศ!!"*

ช่วงปีพุทธศักราช 2512-2515 เยาวชน-คนหนุ่มสาว-รุ่นใหม่ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทเพื่อสังคมอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน เข้าร่วมสังเกตการณ์การเลือกตั้งทั่วไปในปีพุทธศักราช 2512 ออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท วิพากษ์วิจารณ์สังคม มีบทบาทเป็นพลังผลักดันให้เกิดนโยบายต่างประเทศที่ไม่ฝักใฝ่เฉพาะฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ต่อต้านการครอบงำทางเศรษฐกิจโดยต่างประเทศ ต่อต้านความหรูหราฟุ่มเฟือย กังวลและห่วงใยการขาดดุลการชำระเงิน รวมไปจนกระทั่งการเสนอแนวทางในการรักษาทรัพยากรและสภาพแวดล้อม ศิลปะและวรรณกรรมเพื่อชีวิต เยาวชน-คนหนุ่มสาว-รุ่นใหม่รวมตัวกันต่อต้าน **'ภัยขาว-ภัยเหลือง-และภัยเขียว'** (ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของจักรวรรดินิยมอเมริกา

■ ภาพปก *"ภัยขาว"* หนังสือที่จัดทำและเขียนเองของกลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่วิพากษ์บทบาทของสหรัฐอเมริกา ในการทำตัวเป็นนักบุญ เป็นตำรวจโลก เป็นผู้รุกรานทำสงครามในอินโดจีน พิมพ์เมื่อปี 2514

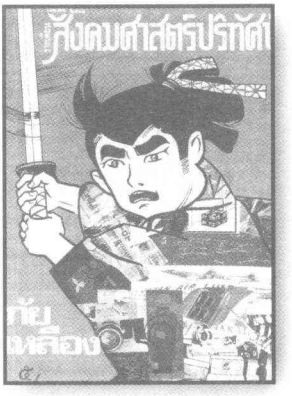

■ ภาพปก *"สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับภัยเหลือง"* (เมษายน 2515) ที่วิพากษ์การเป็น "สัตว์เศรษฐกิจ" ของญี่ปุ่น

ทุนนิยมเศรษฐกิจผูกขาดของญี่ปุ่น และเผด็จการทหารไทย เรียงตามลำดับสีขาว-เหลือง-เขียวของภัยทั้ง 3 นั้น) รวมตัวกันเป็นกลุ่มอิสระตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับมหาวิทยาลัย ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นระดับวิทยาลัยการศึกษาหรือวิทยาลัยครู เรื่อยลงไปจนถึงระดับโรงเรียนมัธยม และก็เกิดองค์กร เช่น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (2513) ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย (2515) เป็นต้น

ระหว่างปีพุทธศักราช 2514-2516 ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงบทการเมืองระดับโลก นั่นคือจุดเริ่มต้นของการสิ้นสุดของสงครามเย็น การเมืองระหว่างประเทศเปลี่ยนจากการเผชิญหน้าของ 2 ค่าย กลายเป็นการเมือง 3 เส้า สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และจีน ส่วนการเมืองภายในของไทยที่ดูว่าจะก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยบ้าง กล่าวคือ มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2511 และมีการเลือกตั้งทั่วไปเป็นครั้งแรกในรอบทศวรรษในปีพุทธศักราช 2512 ก็ตาม แต่ก็ปิดฉากลงอีกด้วยวงจรอุบาทว์ของการยึดอำนาจ รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร 'ปฏิวัติตนเอง' ในปีพุทธศักราช 2514

■ ภาพปก *"วลัญชทัศน์ ฉบับภัยเขียว"* ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่จัดทำขึ้นในปี 2514 เนื้อหาเป็นการวิพากษ์กองทัพไทย ซึ่งนับเป็นการท้าทายอำนาจเผด็จการทหารและการเมืองของกองทัพไทยในขณะนั้นเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อถึงจุดนี้ พฤติกรรมของคณาธิปไตย ถนอม-ประภาส-ณรงค์ ก็กลายเป็นสิ่งที่สังคมไทยไม่สามารถจะยอมรับต่อไปอีกได้ การปิดกั้นเสรีภาพผนวกกับความไร้ประสิทธิภาพในการบริหารราชการ ความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจ ข้าวยากหมากแพง ข้าวสารขึ้นราคา การใช้อภิสิทธิ์ การเล่นพรรคเล่นพวก ในบรรยากาศที่ไม่เป็นประชาธิปไตยนี้ ดูเหมือนจะมีเพียงพลังของนิสิตนักศึกษาเท่านั้นที่สามารถจะเป็นหัวหอกเคลื่อนไหวคัดค้าน และผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ในบ้านเมือง

ปีพุทธศักราช 2515 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยกลายเป็นศูนย์รวมของการแสดงออกซึ่งความไม่พอใจต่อการผูกขาดของอำนาจเผด็จการคณาธิปไตย มีการเดินขบวนประท้วงสินค้าญี่ปุ่นในปลายปี 2515 ประณามการใช้อิทธิพลของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปล่าสัตว์ในเขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่า ทุ่งใหญ่ กาญจนบุรี คัดค้านการลบชื่อหรือขับไล่นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง 9 คนออก ในกลางปี 2516

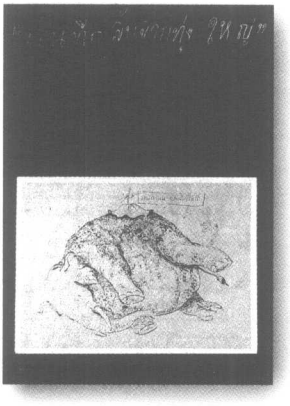

■ ภาพปก *"บันทึกลับจากทุ่งใหญ่"* ที่นักศึกษาชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติของ 4 สถาบันจัดทำขึ้นเมื่อพฤษภาคม 2516 กรณีข้าราชการตำรวจทหารและพลเรือนชั้นผู้ใหญ่ใช้เฮลิคอปเตอร์ทางการเข้าเที่ยวล่าสัตว์ในเขตป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ในหนังสือเล่มนี้นักศึกษาชมรมอนุรักษ์ฯ ได้บุกเข้าป่าเพื่อนำเรื่องและภาพให้มาปรากฏต่อสังคม หนังสือเล่มนี้ก่อให้เกิดผลสะเทือนอย่างต่อเนื่องและกว้างขวางกระทั่งถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

ผลสุดท้าย เยาวชน-คนหนุ่มสาว-รุ่นใหม่ก็ได้ข้อสรุปว่า หากปราศจากเสียซึ่งสิทธิเสรีภาพและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประเทศไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมก็เป็นไปได้ยาก จากบทสรุปของการชุมนุมกรณีนักศึกษารามคำแหง 9 คน เมื่อวันที่ 21-22 มิถุนายน 2516 ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ก็นำมาซึ่งการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

กวีนักศึกษาในนามของ รวี โดมพระจันทร์ สะท้อนความรู้สึกของยุคสมัยออกมาว่า

ตื่นเถิดเสรีชน
อย่ายอมทนก้มหน้าฝืน
หอกดาบกระบอกปืน
หรือทนคลื่นกระแสเรา

(**'เศษสาตร์'** : เฉลิมฉลองวาระเปิดตึกเรียนใหม่ คณะเศรษฐศาสตร์ มธ. 2515)

■ ภาพปกหนังสือ *"รัฐธรรมนูญ"* จัดพิมพ์โดยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบนิทรรศการรัฐธรรมนูญที่ทางศูนย์ฯ จะจัดขึ้นในสถาบันศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศ ระหว่างเดือนพฤศจิกายนและธันวาคม 2516 บนทัศนะที่ว่า "เราไม่เคยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่เราก็ถูกสั่งสอนเรื่อยมาว่าประเทศของเรานั้นเป็นประชาธิปไตย" เอกสารชุดนี้ก็ถูกนำมาจ่ายแจกในขณะเหตุการณ์ตุลาคม

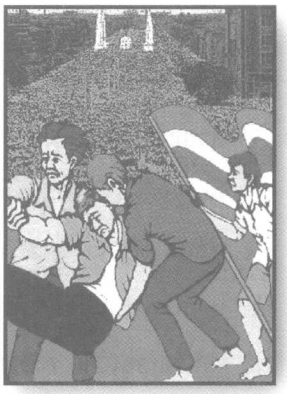

October 14, 1973. Student Uprising

■ จอมพลถนอม กิตติขจร

■ จอมพลประภาส จารุเสถียร

■ พันเอกณรงค์ กิตติขจร
รองเลขาธิการคณะกรรมการ
ติดตามผลการปฏิบัติราชการ
(ก.ต.ป.)

รายนามคณะรัฐมนตรีชุดถนอม-ประภาส ช่วงเหตุการณ์เดือนตุลาคม 2516

1. จอมพลถนอม กิตติขจร	นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และกระทรวงการต่างประเทศ
2. จอมพลประภาส จารุเสถียร	รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
3. พลโทแสวง เสนาณรงค์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
4. นายเสริม วินิจฉัยกุล	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
5. พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6. พลเอกพงษ์ ปุณณกันต์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
7. นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
8. นายกมล วรรณประภา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
9. นายอภัย จันทวิมล	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
10. พลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
11. พลเอกกฤษณ์ สีวะรา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
12. นายบุญรอด บิณฑสันต์	รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย
13. พลเรือเอกถวิล รายนานนท์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
14. พลอากาศเอกบุญชู จันทรุเบกษา	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม

■ พลเอกกฤษณ์ สีวะรา
ผู้บัญชาการทหารบก

■ พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น
ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ

■ พลตรีประกอบ จารุมณี
อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์

---

15. นายสมหมาย ฮุนตระกูล	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
16. พลจัตวาชาติชาย ชุณหวัณ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
17. พล.ต.ท.พิชัย กุลละวณิช	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
18. นายแสวง กุลทองคำ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
19. พลเรือตรี ชลี สินธุโสภณ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
20. นายอุทัย วุฒิกุล	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
21. นายโอสถ โกศิน	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์
22. นายถวิล สุนทรศารทูล	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
23. นายพ่วง สุวรรณรัฐ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
24. นายมาลัย หุวะนันทน์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
25. นายสมภพ โหตระกิตย์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม
26. นายบุญสม มาร์ติน	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
27. นายสมบุญ ผ่องอักษร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข
28. นายสอาด หงษ์ยนต์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

■ "กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ" ออกเดินแจกใบปลิวแถลงการณ์

คำประกาศเชิญชวน ร่วมเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

ประเทศไทย เป็นของชาวไทยทุกคน อันหมายความว่า บรรดาทรัพยากรทั้งมวล การจัดสรรผลประโยชน์จากทรัพยากร อำนาจอธิปไตยในการปกครอง การบริหาร การป้องกันประเทศ การจัดระบบสังคม เพื่อให้เกิดและรักษาไว้ซึ่งความสงบ เสรีภาพ เสมอภาค และความยุติธรรม เป็นของประชาชนชาวไทยทุกคนโดยเท่าเทียมกัน

หลักการเช่นว่านี้ ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ของประชาชน เพื่อร่วมกันกำหนดความเป็นไปของชาติ การสร้างสรรค์ความสมบูรณ์สันติสุขให้เกิดขึ้นในชุมนุมชนชาวไทย

แต่ปรากฏว่าหลักการดังกล่าวต้องล้มเลิกไปเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 มีผลให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญ ยุบรัฐสภา เลิกพรรคการเมือง ทำให้การปกครองประเทศขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน ผู้ปกครองไม่ได้รับความยินยอมพร้อมใจจากประชาชน สิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัด การบริหารบ้านเมืองขึ้นอยู่กับตัวบุคคลมากกว่าหลักการ สภาพเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมขมวดปมแห่งความยุ่งยากขึ้น ความยุติธรรมในสังคมลดน้อยลงทุกที สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดผลร้ายต่อความอยู่รอดของชาติในระยะยาวต่อไป

การแก้ไขปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องระดมสรรพกำลังความคิดของประชาชน ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดชะตากรรมของประเทศชาติและของตัวเอง ส่งเสริมให้ประชาชนมีสำนึกร่วมในการต่อสู้ เพื่อสร้างสรรค์ประเทศชาติ นั่นคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิเสรีภาพในการกำหนดควบคุมเป้าหมาย และนโยบายในการบริหารประเทศ ให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมกำอนาคต ดังนั้นจะต้องมีกติกาทางการเมือง หรือรัฐธรรมนูญกำหนดเงื่อนไขแห่งการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน กำหนดการเข้ารับภาระหน้าที่เกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยของปวงชนทั้งทางด้านนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ เพื่อให้ผู้เข้าปฏิบัติหน้าที่ต้องกระทำการโดยยึดผลประโยชน์ของชาติและประชาชนเป็นสำคัญ

บัดนี้ เราผู้มีรายชื่อปรากฏข้างท้ายนี้ ต่างมีความเห็นร่วมกันและเชื่อมั่นว่า ประชาชนชาวไทยเป็นผู้มีเกียรติภูมิและศักดิ์ศรี ตลอดจนมีความตื่นตัวเพียงพอพร้อมที่จะปกครองตนเองได้ จึงขอเรียกร้องให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญ ได้ดำเนินการเร่งรัดให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญโดยเร็วที่สุด

(จากเอกสารที่กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญแจกจ่ายในวันที่ 6 ตุลาคม 2516)

รายชื่อสมาชิก "กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ" จำนวน 100 คน

1. ประสาร มฤคพิทักษ์
2. นพพร สุวรรณพานิช
3. สุเทพ วงศ์กำแหง
4. ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช
5. ธีรยุทธ บุญมี
6. แล ดิลกวิทยรัตน์
7. มนตรี จึงสิริอารักษ์
8. เดชา อุบลวรรณา
9. นพพร ไพรัตน์
10. ดร.อภิชัย พันธเสน
11. ทวี หมื่นนิกร
12. ศิริยุภา พูลสุวรรณ
13. ธัญญา ชุนชฎาธาร
14. วิสา คัญทัพ
15. ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
16. ปรีดี บุญซื่อ
17. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ
18. ชัยวัฒน์ สุรวิชัย
19. รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์
20. จินตนา เชิญศิริ
21. ชูศรี มณีพฤกษ์
22. วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน
23. ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์
24. พินัย อนันตพงศ์
25. พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร
26. พ.ต.ต.อนันต์ เสนาขันธ์
27. เรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์
28. อรุณ วัชรสวัสดิ์
29. ไชยวัฒน์ ยนเปี่ยม
30. พิทักษ์ ธวัชชัยนันท์
31. ร.ท.รณชัย ศรีสุวรนันท์
32. น.พ.วิชัย โชควิวัฒน์
33. ฟัก ณ สงขลา
34. สมเกียรติ อ่อนวิมล
35. ดร.เขียน ธีระวิทย์
36. วัชรี วงศ์หาญเชาว์
37. อัจฉรา สภัสอังกูร
38. สุมิตรา เต็งอำนวย
39. ดร.เสริน ปุณณะหิตานนท์
40. สุธน สุนทราภา
41. สุชาดา กาญจนพังคะ
42. สุมาลย์ คงมานุสรณ์
43. ภาสกร เตชะสุรังกูล
44. ธวัชชัย ณ ลำพูน
45. ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์
46. ชวชาติ นัยนะแพทย์
47. จุฬา แก้วมงคล
48. เทอดศักดิ์ จันทร์สระแก้ว
49. สุวัฒน์ ทองธนากุล
50. คำสิงห์ ศรีนอก

51. ปรีชา แสงอุทัย
52. ณรงค์ เกตุทัต
53. เสนีย์ ด้ายมงคล
54. อุดร ทองน้อย
55. สุรชัย จันทิมาธร
56. สถาพร ศรีสัจจัง
57. ถวัลย์ วงศ์สุภาพ
58. สมคิด สิงสง
59. วิชัย บำรุงฤทธิ์
60. ไพสันต์ พรหมน้อย
61. ไพบูลย์ วงษ์เทศ
62. ประยงค์ มูลสาร
63. ทศพล ยศรักษา
64. สุดาทิพย์ อินทร
65. พรชัย วีระณรงค์
66. ดร.บุญสนอง บุณโยทยาน
67. ธรรมเกียรติ กันอริ
68. สุรพล วัฒนกุล
69. วีระศักดิ์ สุนทรศรี
70. เทพ โชตินุชิต
71. เลียง ไชยกาล
72. ไขแสง สุกใส
73. ร.ต.ประทีป ศิริขันธ์
74. สมพล มารสไว
75. ดร.ปราโมทย์ นาครทรรพ
76. ประกอบ สงัดศัพท์
77. พล.ต.ต.สง่า กิตติขจร
78. เสถียร จันทิมาธร
79. ดาราวัลย์ เกษทอง
80. วีรพงษ์ รามางกูร
81. ประพันธ์ศักดิ์ กมลเพ็ชร
82. ดร.วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์
83. ชนินทร์ ลีวิโรจน์
84. เหม ศรีวัฒนธรรมา
85. เจริญ คันธวงศ์
86. ดำรงค์ ลัทธพิพัฒน์
87. พิชัย รัตตกุล
88. สุภชัย มนัสไพบูลย์
89. วิบูลย์ อิงคากุล
90. สมเกียรติ โอสถสภา
91. กมล จันทสร
92. ประยูร พูนบำเพ็ญ
93. ประทุมพร วัชรเสถียร
94. พนม ทินกร ณ อยุธยา
95. ชัยสิริ สมุทวณิช
96. สุชาติ สวัสดิ์ศรี
97. พิภพ ธงไชย
98. นิวัติ กองเพียร
99. ดร.ศักดา สายบัว
100. อรรณพ พงษ์วาท

■ ธีรยุทธ บุญมี พร้อมด้วยสมาชิกกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญประมาณ 10 คน เปิดแถลงข่าวที่บริเวณสนามหญ้าท้องสนามหลวง ด้านอนุสาวรีย์ทหารอาสา ในวันที่ 5 ตุลาคม 2516

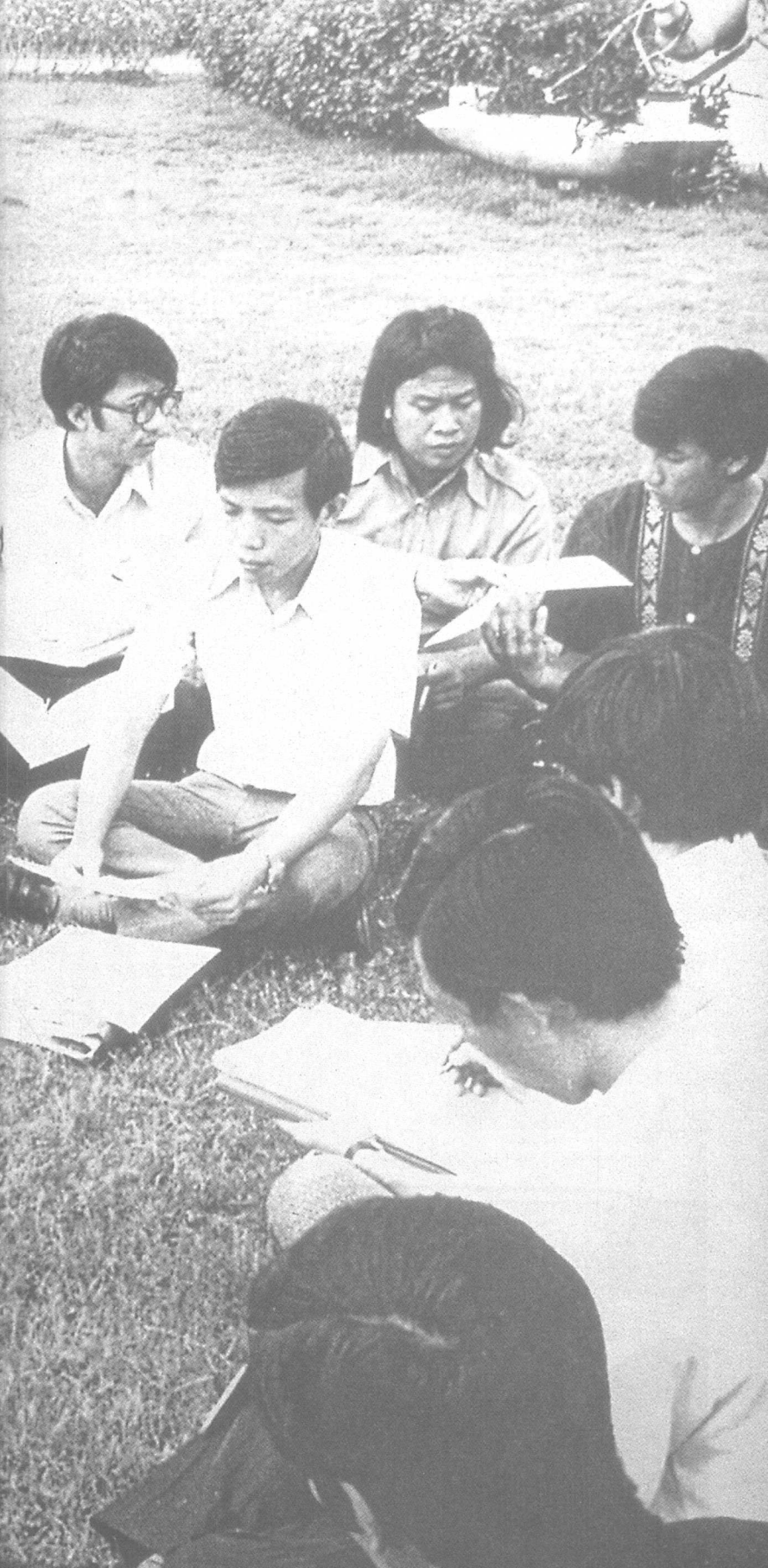

ศุกร์ 5 ตุลาคม 2516

ธีรยุทธ บุญมี อดีตเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย บัณฑิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะผู้ประสานงานกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ พร้อมด้วยสมาชิกประมาณ 10 คน เปิดแถลงข่าวที่บริเวณสนามหญ้าท้องสนามหลวงด้านอนุสาวรีย์ทหารอาสา โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เรียกร้องให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญโดยเร็ว
2. จัดหลักสูตรสอนอบรมรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน
3. กระตุ้นประชาชนให้สำนึกและหวงแหนในสิทธิเสรีภาพ

ธีรยุทธ บุญมี นำรายชื่อผู้ลงนามเรียกร้องรัฐธรรมนูญ 100 คนแรก มาเปิดเผย เช่น พล.ต.ต.สง่า กิตติขจร นายเลียง ไชยกาล นายพิชัย รัตตกุล นายไขแสง สุกใส นายประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร รวมทั้งอาจารย์มหาวิทยาลัย เช่น ดร.เขียน ธีรวิทย์ ดร.บุญสนอง บุณโยทยาน ดร.ปราโมทย์ นาครทรรพ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช อาจารย์ทวี หมื่นนิกร เป็นต้น รวมทั้งจดหมายเรียกร้องจากนักเรียนไทยในนิวยอร์ค

■ "กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ" เริ่มออกเดินแจกใบปลิวแถลงการณ์ ณ อนุสาวรีย์ทหารอาสา ด้านเหนือของสนามหลวง เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2516

ทันทีที่ข่าวนี้ออกมา พ.อ. ณรงค์ กิตติขจร รองเลขาธิการ ก.ต.ป. (คณะกรรมการติดตามผลการปฏิบัติราชการ) บุตรชายของจอมพลถนอม กิตติขจร และบุตรเขยของจอมพลประภาส จารุเสถียร ได้ให้สัมภาษณ์ว่า มีอาจารย์ในมหาวิทยาลัยบางคนกำลังดำเนินการให้นิสิตนักศึกษาเดินขบวน และหากมีการเดินขบวนแล้วไม่ผิดกฎหมายอีก ก็จะนำทหารมาเดินขบวนบ้าง เพราะทหารก็ไม่อยากจะไปรบเหมือนกัน

เสาร์ 6 ตุลาคม 2516

สมาชิกของกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญประมาณ 20 คน เดินแจกใบปลิว และหนังสือซึ่งอัญเชิญพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้บนปก

"ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละราชอำนาจ อันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิม ให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิ์ขาดและโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของราษฎร"

ผู้เรียกร้องถือป้ายโปสเตอร์ 10 กว่าแผ่น มีใจความเช่น *"น้ำตาเราตกใน เมื่อเราไร้รัฐธรรมนูญ" "จงคืนอำนาจแก่ปวงชนชาวไทย" "จงปลดปล่อยประชาชน" "ประชาชนต้องการรัฐธรรมนูญ"* เป็นต้น กลุ่มเรียกร้องออกเดินจากบริเวณตลาดนัดสนามหลวง ไปบางลำภู ผ่านสยามสแควร์ และเมื่อถึงประตูน้ำ เวลาประมาณ 14.00 น. ก็ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจนครบาลและสันติบาลจับกุมไปทั้งหมด 11 คน ซึ่งมีทั้งอาจารย์ นิสิตนักศึกษา นักหนังสือพิมพ์ และนักการเมือง ทั้งหมดถูก

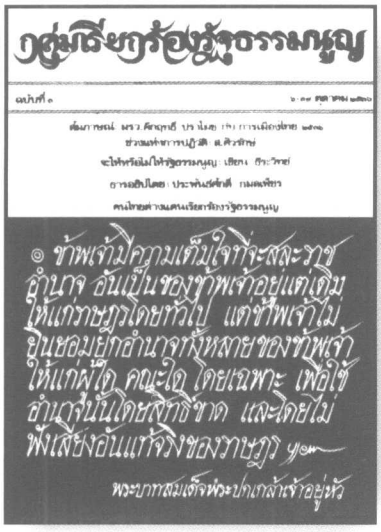
กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

ฉบับที่ ๑

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละราชอำนาจ อันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิม ให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิ์ขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของราษฎร

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

■ ภาพปกเอกสารฉบับที่ 1 ของ "กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ" มีจำนวน 28 หน้า พิมพ์ออกจำหน่าย 10,000 เล่ม ปกหลังเป็นรายชื่อผู้ร่วมลงนามเรียกร้องรัฐธรรมนูญ 100 คน เอกสารนี้จำหน่ายได้ไม่เท่าไรก็ถูกทางการกวาดเก็บทั้งหมด

■ ธีรยุทธ บุญมี และเพื่อนสมาชิกกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วยอาจารย์ นิสิตนักศึกษานับร้อยคน เดินขบวนรอบๆ สนามหลวงและย่านศูนย์การค้าพร้อมกับแจกใบปลิวตั้งแต่เช้า พอถึงเย็น ตำรวจก็จับไป 11 คน

แจ้งข้อหา "มั่วสุมชักชวนให้มีการชุมนุมทางการเมือง" ผิดประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 4 ที่ห้ามชุมนุมเกินกว่า 5 คน ผู้ต้องหาถูกนำไปไว้ที่กองบังคับการตำรวจสันติบาลกอง 2 จนกระทั่งเวลาเที่ยงคืนจึงย้ายไปคุมขังไว้ที่โรงเรียนตำรวจนครบาล บางเขน ทางตำรวจปฏิเสธไม่ยอมให้เยี่ยมและห้ามประกัน

อาทิตย์ 7 ตุลาคม 2516

ตลอดช่วงบ่ายและค่ำของวันที่ 6 ถึงเช้าวันที่ 7 ตุลาคม เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำการตรวจค้นสำนักงานตลอดจนบ้านพักของผู้ต้องหาและผู้เกี่ยวข้อง และได้จับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงเพิ่มขึ้นอีก 1 คน รวมเป็น 12 คน ตลอดระยะเวลาดังกล่าว ตัวแทนของนิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ พยายามวิ่งเต้นที่จะเข้าเยี่ยมและประกันเพื่อนของตน

13.00 น. ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยออกแถลงการณ์ มีใจความตอนหนึ่งว่า **"จากการกระทำของกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เป็นการดำเนินการโดยเปิดเผยและสันติวิธี เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องสิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย แต่รัฐบาลได้สั่งจับบุคคลกลุ่มนี้ แล้วสร้างสถานการณ์ขึ้นเพื่อยัดเยียดข้อหาร้ายแรงแก่ประชาชนกลุ่มนี้ เป็นการส่อเจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐบาลที่ไม่ต้องการให้ประชาชนได้เข้าใจถึงสิทธิและเสรีภาพอันชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อตนจะได้ครองอำนาจไปตลอดกาล และไม่มีรัฐบาลที่ไหนในโลกที่จะปราบปรามประชาชนที่เรียกร้องสิทธิเสรีภาพ นอกจากรัฐบาลของพวกเผด็จการฟาสซิสต์และคอมมิวนิสต์เท่านั้น"**

ในขณะเดียวกันองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือ อมธ. ก็มีการเคลื่อนไหวเรียกประชุมด่วน มีมติให้ศึกษาสถานการณ์ ติดโปสเตอร์ชี้แจงข้อเท็จจริง

■ ธีรยุทธ บุญมี กำลังอธิบายชี้แจงเหตุผลต่อเจ้าหน้าที่ **ภาพบน** : 6 ใน "13 กบฏ" ผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญที่ถูกจับกุม และนำมาสู่การชุมนุมประท้วงครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ชาติไทย

October 14, 1973. Student Uprising

รายนาม 13 ผู้ต้องหา

1.	นายนพพร สุวรรณพานิช	อดีตอาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2.	นายทวี หมื่นนิกร	อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3.	นายวิสา คัญทัพ	นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
4.	นายก้องเกียรติ คงคา	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
5.	นายบุญส่ง ชเลธร	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (รองเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ฝ่ายสังคมและการศึกษา)
6.	นายบัณฑิต เองนิลรัตน์	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

7.	นายธีรยุทธ บุญมี	วศ.บ. อดีตเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
8.	นายมนตรี จึงศิริอารักษ์	นักหนังสือพิมพ์สังคมศาสตร์ปริทัศน์
9.	นายธัญญา ชุนชฎาธาร	นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10.	นายปรีดี บุญซื่อ	นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
11.	นายชัยวัฒน์ สุรวิชัย	วศ.บ. อดีตกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
12.	นายประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร	อดีตอาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
13.	นายไขแสง สุกใส	อดีต ส.ส. นครพนม

จันทร์ 8 ตุลาคม 2516

ตอนเช้า วันแรกของการสอบประจำภาคของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีโปสเตอร์โจมตีรัฐบาลปิดทั่วบริเวณ ที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) นักศึกษาชุมนุมอภิปรายโจมตีรัฐบาล เรียกร้องให้ปล่อยผู้ถูกจับกุมทั้งหมด ให้รัฐบาลชี้แจงเรื่องรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน พร้อมๆ กันนี้นักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ก็เข้าชื่อถึงนายกรัฐมนตรี ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกจับกุม

วันเดียวกันนี้ พล.ต.ต. ชัย สุวรรณศร ผู้บังคับการตำรวจสันติบาล ได้ออกหมายจับนายไขแสง สุกใส อดีตนักการเมือง ในข้อหาว่าอยู่เบื้องหลังกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ส่วนจอมพลประภาส จารุเสถียร ผู้ดำรงตำแหน่งทั้งรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรักษาการอธิบดีกรมตำรวจ ให้สัมภาษณ์ด้วยข้อความที่เสมือนระเบิดลูกใหญ่ตกว่า กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญมีแผนจะล้มรัฐบาล และกล่าวว่ามีการค้นพบเอกสารคอมมิวนิสต์ ทั้งภาษาไทย จีน และอังกฤษ เป็นจำนวนมาก

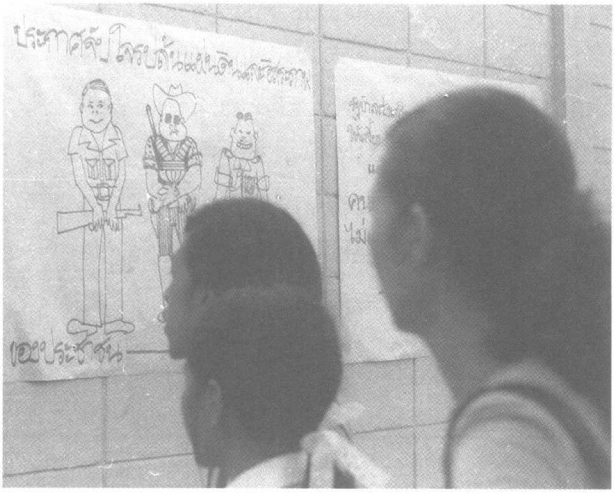

อนึ่ง จากบันทึกรายงานการประชุมกระทรวงมหาดไทย ครั้งที่ 28/2516 วันจันทร์ที่ 8 ตุลาคม 2516 ซึ่งมีจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นประธานนั้น ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ และมีความเห็นว่าทางราชการอาจจะทำการปราบปรามผู้เรียกร้อง ทั้งยัง "เชื่อว่านิสิตนักศึกษาจะเสียไปราว 2 เปอร์เซ็นต์จากจำนวนเป็นแสนคน" โดยอ้างว่า "จำต้องเสียสละ เพื่อความอยู่รอดของบ้านเมือง" ซึ่งก็หมายความว่า ทางราชการเตรียมพร้อมที่จะใช้ความรุนแรงในการปราบปราม

คณะกรรมการบริหารองค์การนักศึกษา (อมธ.) ในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

นายกองค์การบริหาร นายพีรพล ตริยะเกษม
รองนายกองค์การบริหาร นายประจวบ พยัคฆพันธ์
เลขาธิการ นางสาวสุจินดา ตั้งสัจจพจน์ นางสาวเบญญา พัฒนบวรศักดิ์
เหรัญญิก นางสาวมาลี เมฆวเศรษฐพันธ์
ประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์ นายประสาร สินสวัสดิ์
ประธานฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ นายประสาท ลีลาเธียร
ประธานฝ่ายสถาบันสัมพันธ์ นายวิสูตร ทิพย์วิวัฒน์พจนา
ประธานฝ่ายวัฒนธรรม นางสาวกัลยาณา ตันปัทมดิลก
ประธานฝ่ายวิชาการ นายเสริม พูนพนิช นางสาววิไล ตระกูลสิน
ประธานฝ่ายกีฬา นายบุญยงค์ มหาวิเศษศิลป์
ประธานฝ่ายบริการนักศึกษา นายบันลือ อุชุพรรค์
ประธานฝ่ายบริการชุมชน นายสุขวัฒน์ ด่านเสริมสุข
ประธานฝ่ายการศึกษาวิจัย นายสุชาติ พวงพุ่ม นายสมาน เลือดวงหัด
ประธานฝ่ายพัฒนาสังคม นางสาวสุมลมาลย์ หาญวิบูลย์วัฒน์
สาราณียกร นายชาญวิทย์ สิงหเสนี นายสถาพร ลิ้มมณี

บ่ายวันนั้น นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เปิดอภิปรายที่หน้าหอประชุมใหญ่ และขึ้นรถไปเยี่ยมเพื่อนๆ ที่โรงเรียนตำรวจนครบาลบางเขน ต่อมาคณาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ส่งตัวแทนประมาณ 60 คน ไปเยี่ยมอาจารย์ทวี หมื่นนิกร 1 ใน 12 ผู้ต้องหา แต่ถูกปฏิเสธการเข้าเยี่ยม อาจารย์ทั้งหมดจึงลงชื่อ พร้อมเขียนข้อความไว้ว่า "We Shall Overcome"

ค่ำวันนั้น อมธ. ประชุมลับ และมีมติให้เลื่อนการสอบไล่ออกไปโดยไม่มีกำหนด นักศึกษากิจกรรมแยกย้ายกันเอาโซ่ล่ามประตู เอาปูนปลาสเตอร์อุดรูกุญแจห้องสอบ ตัดสายไฟฟ้าเพื่อให้ลิฟท์ใช้การไม่ได้

■ ประชาชนกำลังอ่านโปสเตอร์โจมตีรัฐบาล บริเวณกำแพงชรา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

งดสอบ
เป็นขบถหรือ?

อังคาร 9 ตุลาคม 2516

เช้าตรู่ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปรากฏธงดำครึ่งเสาเหนือยอดโดม ประตูทางเข้ามีประกาศ *"งดสอบ"* ด้านท่าพระจันทร์มีผ้าผืนใหญ่ข้อความว่า *"เอาประชาชนคืนมา"* ส่วนอีกผืนว่า *"เราเรียกร้องรัฐธรรมนูญเป็นกบฏหรือ"* นักศึกษาเมื่อเข้าห้องสอบไม่ได้ต่างทยอยไปชุมนุมและฟังการอภิปรายโจมตีรัฐบาลอย่างเผ็ดร้อน ณ บริเวณลานโพธิ์ ซึ่งนำโดยสองนักศึกษาชายหญิง เสกสรรค์ ประเสริฐกุล และเสาวนีย์ ลิมมานนท์ มีนักศึกษาแพทย์ศิริราชค่อยๆ ข้ามฟากมาสมทบ ส่วนที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตรชุมนุมเป็นวันที่สอง ออกแถลงการณ์ให้ปล่อยผู้ต้องหาภายในวันที่ 15 ตุลาคม และให้ประกาศรัฐธรรมนูญในวันที่ 10 ธันวาคม ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง นักศึกษาเริ่มชุมนุมอภิปรายเรียกร้องให้รัฐบาลปล่อยตัวผู้ถูกจับกุม และให้มหาวิทยาลัยเลื่อนการสอบ

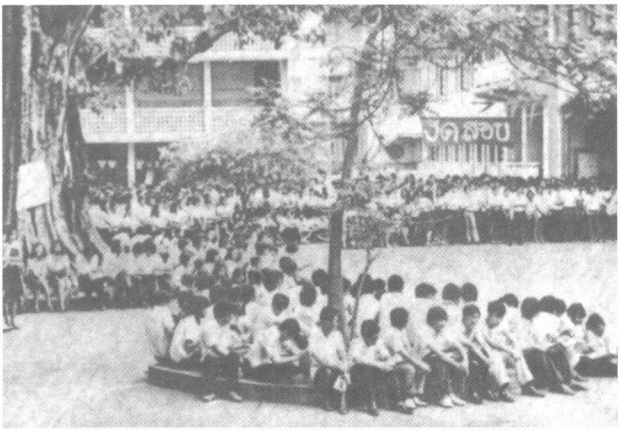

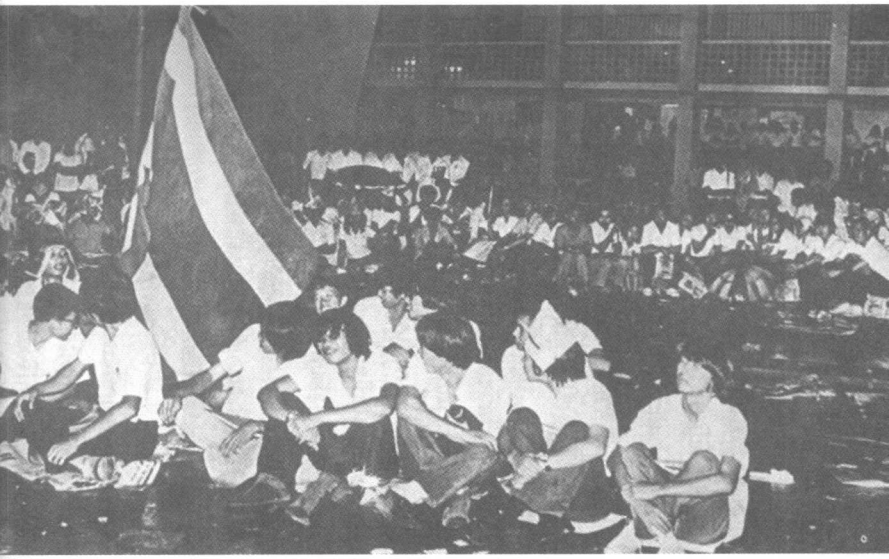

บ่ายวันนั้นฝนตกโปรยปราย สภานักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประชุมฉุกเฉิน มีมติให้ทำหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาทั้ง 13 คน ให้อธิการบดีเลื่อนการสอบออกไป ให้ต่อสู้ด้วยวิธีอหิงสาประท้วงตลอดวันตลอดคืน หากไม่ได้ผลให้ใช้วิธีรุนแรง

บ่ายวันเดียวกันนั้น อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 205 คน ทำหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีขอให้ 'พิจารณาปล่อยบุคคลเหล่านี้ เพื่อป้องกันมิให้สถานการณ์ลุกลามและรุนแรงยิ่งขึ้น'

รัฐบาลตอบโต้ด้วยการที่จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีประกาศใช้มาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองกับผู้ต้องหา ซึ่งให้อำนาจเบ็ดเสร็จแก่นายกรัฐมนตรีโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมายแต่อย่างใด พร้อมกันนั้นทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐก็ประกาศสำทับให้นิสิตนักศึกษาปฏิบัติตามกำหนดการสอบอย่างเคร่งครัด

คืนนั้น ฝนตกหนาเม็ด ผู้ร่วมชุมนุมหาถอยหนีไม่ บ้างกางร่มบ้างเอาหนังสือพิมพ์คลุมหัว ฟังการอภิปรายโจมตีรัฐบาล สลับกับการแสดงละครเสียดสีการเมือง เกือบเที่ยงคืนฝนตกหนัก อากาศหนาว ผู้ร่วมชุมนุมจึงย้ายจากลานโพธิ์เข้าไปในหอประชุมใหญ่

พุธ 10 ตุลาคม 2516

สายวันนั้น ฝนหยุดตก นักศึกษาทยอยกลับมาชุมนุมที่ลานโพธิ์ พร้อมกับนำคำแถลงการณ์มาอ่านเผยแพร่ เช่น คณาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหงคัดค้านการกระทำของรัฐบาล อาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขอให้รัฐบาลรอบคอบ สภาอาจารย์ธรรมศาสตร์เห็นว่า **"การแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตใจ เพื่อประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของประชาชนทุกคนในอารยะประเทศ"** สโมสรเนติบัณฑิตแถลงว่าการกล่าวหาบุคคลทั้ง 13 **"เป็นการจงใจใส่ความอันเป็นเท็จ"** สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลแถลงว่า **"บุคคลใดที่ทำการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจแห่งปวงชนแล้ว ถือว่ากลุ่มบุคคลนั้นได้กระทำเพื่อชาติ เพื่อประชาชน"** ส่วนทางองค์การนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กล่าวว่า **"จะดำเนินการประท้วงจนกว่าจะประสบผลสำเร็จ"** ในขณะเดียวกันศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยก็ก้าวเข้ามารับช่วงงานชุมนุมอย่างเป็นทางการจาก อมธ. พร้อมทั้งออกแถลงการณ์วิงวอนให้ประชาชนร่วมต่อสู้ มิฉะนั้นแล้ว **"ประเทศไทยก็ยังคงอยู่ในโลกมืดของอำนาจอธรรม ไม่มีทางที่จะเห็นแสงสว่างแห่งคุณธรรมไปได้เลย"**

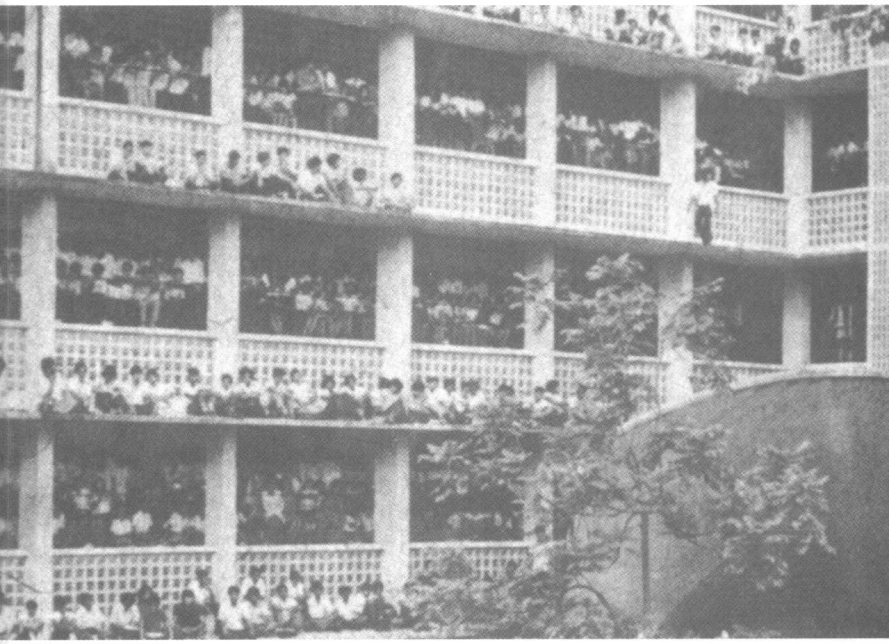

วันพุธที่ 10 ตุลาคม ลานโพธิ์กลายเป็นศูนย์กลางของการชุมนุม นับแต่เที่ยงวัน นักศึกษาวิทยาลัยครูพระนคร วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และวิทยาลัยครูธนบุรี (ปัจจุบันวิทยาลัยครูได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันราชภัฏทั้งหมด) ประมาณ 1 พันคนก็มาถึง ติดตามมาด้วยนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตรในช่วงบ่าย พร้อมทั้งมีข่าวว่าวิทยาลัยวิชาการศึกษา 8 แห่งทั่วประเทศ จะหยุดเรียนตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

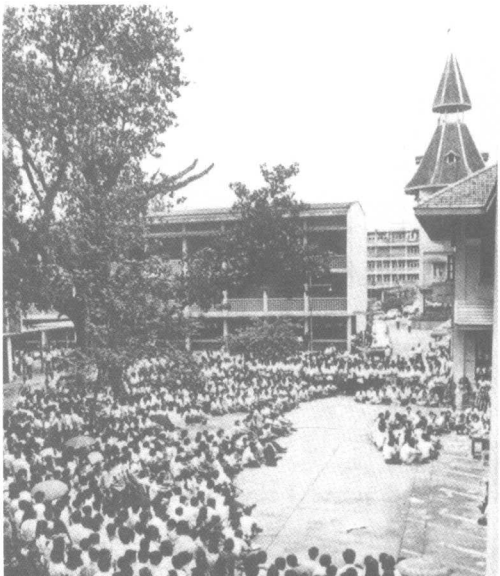

ที่สำคัญก็คือ นักเรียนมัธยมและนักเรียนอาชีวะ ทั้งจากวิทยาลัยและสถาบันในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ต่างก็ส่งตัวแทนขึ้นมาประกาศงดสอบ งดเรียน ผู้แทนนักเรียนอาชีวะประกาศร่วมต่อสู้ นักเรียนช่างกลคนหนึ่งตะโกนว่า "ถ้าต้องการเครื่องทุ่นแรง ก็ขอให้บอกมา" วันนั้นการชุมนุมแน่นขนัดเป็นหมื่นเต็มล้นลานโพธิ์และระเบียงคณะศิลปศาสตร์ จนต้องมีมติให้ย้ายการชุมนุมไปยังสนามฟุตบอล

ในวันเดียวกันนี้รัฐบาลได้เพิ่มความตึงเครียดของสถานการณ์ขึ้น โดยที่จอมพลถนอม กิตติขจร ให้สัมภาษณ์ว่าพบหลักฐานฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงตั้งข้อหาคอมมิวนิสต์อีกกระทงหนึ่ง

พฤหัสบดี 11 ตุลาคม 2516

เช้าตรู่วันที่ 11 ตุลาคม นิสิตนักศึกษานิมนต์พระสงฆ์ประมาณ 200 รูป ทำบุญตักบาตรในบริเวณสนามฟุตบอล แล้วอภิปรายโจมตีรัฐบาลต่อ ตั้งแต่ช่วงเช้า นักเรียนนิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ ทยอยกันเข้ามาเป็นทิวแถวอย่างมีระเบียบ นิสิตเกษตรฯ งดสอบ เช่ารถ 70 คัน ประมาณ 4 พันคนมุ่งสู่ธรรมศาสตร์ นักศึกษาวิทยาลัยครูจันทรเกษมตามมาสมทบอีก 33 คัน นักเรียนช่างกล นักศึกษาราม-คำแหง และนักศึกษาวิทยาลัยครูต่างๆ มาถึงในเวลาต่อมา จนทำให้มีผู้ร่วมชุมนุมประมาณ 5 หมื่นคน โฆษกบนเวทีด้านตึก อมธ. ด้านแทงก์น้ำกล่าวว่า "พรุ่งนี้นักเรียนอนุบาลจะมาร่วมชุมนุมด้วย"

ตอนสายวันนั้น จอมพลประภาส จารุเสถียร เริ่มเจรจา ด้วยการให้นายสมบัติ ธำรงธัญญวงศ์ เลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและคณะเข้าพบ ทั้งสองฝ่ายตกลงกันไม่ได้ ฝ่ายนิสิตนักศึกษายืนยันให้รัฐบาลปล่อยตัวผู้ต้องหาทั้ง 13 คน แต่รัฐบาลยืนกรานจะดำเนินการด้วยมาตรา 17 ในคืนนั้นก็มีการประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วน ตั้งศูนย์ปราบปรามจลาจลขึ้นที่สวนรื่นฤดี โดยมีจอมพลประภาส จารุเสถียรเป็นผู้อำนวยการ

คืนวันนั้นเช่นกัน การชุมนุมดำเนินไปอย่างเผ็ดร้อนและแน่นขนัด นักเรียนนิสิตนักศึกษาได้รับความสนับสนุนจากหลายทิศหลายทาง มีทั้งเงินบริจาคหลายแสนบาท มีทั้งอาหารและผลไม้หลั่งไหลเข้ามาอย่างไม่ขาดสาย นักเรียนไทยจากสหรัฐอเมริกา เยอรมนี และออสเตรเลีย ส่งจดหมายมาสนับสนุนการต่อสู้ พร้อมส่งเงินมาบริจาคสมทบ

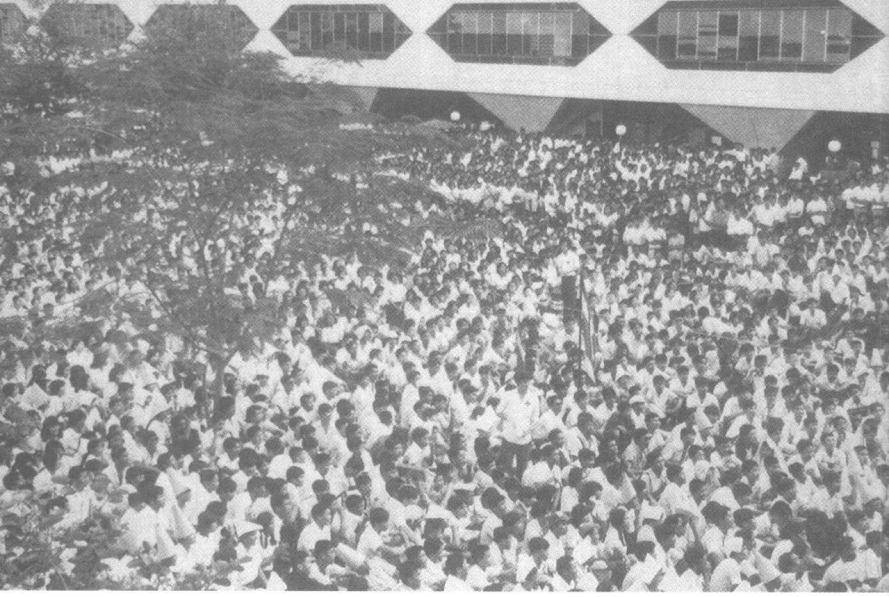

ศุกร์ 12 ตุลาคม 2516

หลังการชุมนุมติดต่อกันเป็นเวลา 3 วัน 3 คืนเต็ม ถนนทุกสายของผู้ฝักใฝ่หาเสรีภาพและประชาธิปไตยก็มุ่งสู่ธรรมศาสตร์ การจราจรบนถนนในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะสายที่จะไปธรรมศาสตร์ติดขัดขนาดหนัก คลาคล่ำไปด้วยขบวนนักเรียนนิสิตนักศึกษาที่ถือป้ายและโปสเตอร์เดินมุ่งสู่ธรรมศาสตร์ขบวนแล้วขบวนเล่า มีทั้งจากในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ตั้งแต่ระดับประถมไปจนสูงกว่าปริญญาตรี จากภาครัฐและภาคเอกชน ยิ่งสายคนก็ยิ่งแน่น ในสนามฟุตบอลมีคนร่วมชุมนุมเป็นจำนวนแสน

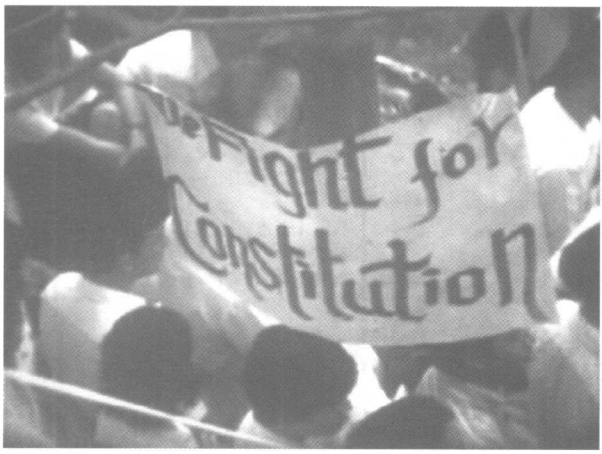

12.00 น. ของวันนั้น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยออกแถลงการณ์ยื่นคำขาดว่า **"ให้รัฐบาลปลดปล่อยบุคคลเหล่านั้นภายในเวลา 24 ชั่วโมง นับตั้งแต่เวลา 12.00 น. ของวันที่ 12 ตุลาคม 2516 เป็นต้นไป หากในเวลา 12.00 น. ของวันที่ 13 ตุลาคม 2516 ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยยังมิได้รับคำตอบอันเป็นที่พอใจ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยจะได้พิจารณาใช้มาตรการในขั้นเด็ดขาดต่อไป"**

ตอนบ่าย พลตรีประกอบ จารุมณี อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ เรียกผู้แทนหนังสือพิมพ์เข้าไปกำชับเกี่ยวกับการรายงานข่าว ปรามมิให้ใช้คำว่า "หวั่นจะนองเลือด" ไม่ให้ใช้คำว่าคนมาชุมนุมเป็น "แสน" บ้าง ทั้งนี้สืบเนื่องจากการที่หนังสือพิมพ์รายวันทั้งภาษาไทยและอังกฤษ เช่น **ประชาธิปไตย ไทยรัฐ เดลินิวส์ สยามรัฐ** ตลอดจน The Nation และ Bangkok Post ได้ติดตามรายงานข่าวอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผลให้การเรียกร้องรัฐธรรมนูญเป็นที่รับรู้ในคนหมู่มากอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนทั่วประเทศ ทำให้นักเรียนนิสิตนักศึกษาของสถาบันการศึกษาในต่างจังหวัด มีการเคลื่อนไหวชุมนุมประท้วงสอดคล้องกันไปกับปรากฏการณ์ในกรุงเทพฯ เช่น ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

จากการชุมนุมที่เข้มแข็งและจำนวนมากมายมหาศาลหลายแสนนี้ ทำให้รัฐบาลจำต้องยอมให้มีการประกันตัวผู้ต้องหา มีผู้เสนอประกันตัวให้ แต่ผู้ต้องหาทั้ง 13 ไม่ยอมรับการประกัน เนื่องจากไม่รู้จักผู้ค้ำประกันแต่อย่างใด ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ แถลงว่าการที่รัฐบาลยอมให้ประกันตัวและดูเหมือนจะอุปโลกน์ผู้ค้ำประกันนั้น เป็นการบ่ายเบี่ยงเจตนารมณ์ ศูนย์ฯ ยืนยันที่จะให้ปล่อยตัวโดยไม่มีเงื่อนไข

October 14, 1973. Student Uprising

คืนนั้นการชุมนุมประท้วงดำเนินต่อไป คลื่นมนุษย์เบียดเสียดยัดเยียดกันอยู่กว่า 2 แสนคน คืนนั้น อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ส่วนหนึ่งนำตัวแทนนักศึกษา 2 คนเข้าไปรายงาน ณ พระตำหนักสวนจิตรลดา เพื่อขอให้นำความขึ้นกราบบังคมทูลให้ทรงทราบสถานการณ์และการกระทำของนิสิตนักศึกษาต่อไป คืนวันนั้นเช่นกัน วิทยุกรมประชาสัมพันธ์ได้ประกาศเตือนพ่อแม่ผู้ปกครองมิให้ปล่อยลูกหลานมาร่วมชุมนุม โดยอ้างว่ามีนักเรียนหรือบุคคลกลุ่มหนึ่งเตรียมการที่จะใช้อาวุธ

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายข่าวของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาได้รับข่าวว่ามีการเสริมกำลังทหารอย่างแน่นหนาบริเวณสวนรื่นฤดี บางแห่งมีการนำรถหุ้มเกราะ รถดับเพลิงทหาร รถถัง ออกมาตั้ง ทางตำรวจโรงพักชนะสงครามมีตำรวจหนาแน่น มีการจ่ายอาวุธและกระสุนเต็มอัตราและได้ร่วมกับตำรวจสายตรวจนครบาล ทั้งทหารและตำรวจต่างก็มีแผนในการปราบปรามจลาจล โดยจะใช้ทหารราบ 11 รักษาพระองค์ ทหารพลร่มจากศูนย์สงครามพิเศษ และรถถังจากกองพันทหารม้าที่ 4 มีกำลังหนุนจากกองพลทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์ และทหารจากกองพล ปตอ. ส่วนทางด้านตำรวจนั้นจะใช้กำลังจากศูนย์ปราบปรามพิเศษนครบาลบางเขน

October 14, 1973. Student Uprising

เสาร์ 13 ตุลาคม 2516

วันนี้เป็นวันแห่งคำขาดของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เป็นวันที่ทุกคนรอคอยด้วยใจระทึก การประท้วง ชุมนุม อภิปราย สลับการร้องเพลง การแสดงละคร การอ่านบทกวี ดำเนินไปตลอดคืนจนกระทั่งฟ้าสาง เมื่อเวลาประมาณตี 5 นายสมบัติ ธำรงธัญญวงศ์ พร้อมด้วยกรรมการศูนย์ฯ ได้นำการร้องเพลงชาติและกล่าวสาบานต่อที่ชุมนุม ที่จะเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ เช้าวันนั้น นักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนแน่นขนัดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนกระทั่งล้นทะลักออกไปบริเวณรอบนอก ทุกคนต่างรอคอยเวลา 12.00 น.

และแล้ว เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ผู้นำนักศึกษาที่ได้รับแต่งตั้งเฉพาะกิจเป็นหัวหน้าปฏิบัติการเดินขบวน ก็ประกาศว่า **"พี่น้องชาวไทยที่รักทั้งหลาย เราได้ให้โอกาสรัฐบาลมานานแล้ว 5 วัน 5 คืนที่เราได้นั่งอดตาหลับขับตานอน ตากแดดตากน้ำค้าง เพื่อเรียกร้องสิทธิของเราได้รับการเพิกเฉย ความไม่แยแสจากรัฐบาล 24 ชั่วโมงที่เรายื่นคำขาดใกล้จะมาถึงแล้ว ท่านพร้อมแล้วใช่ไหม? ที่จะใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดกับสองตระกูลกินเมืองเหล่านั้น"**

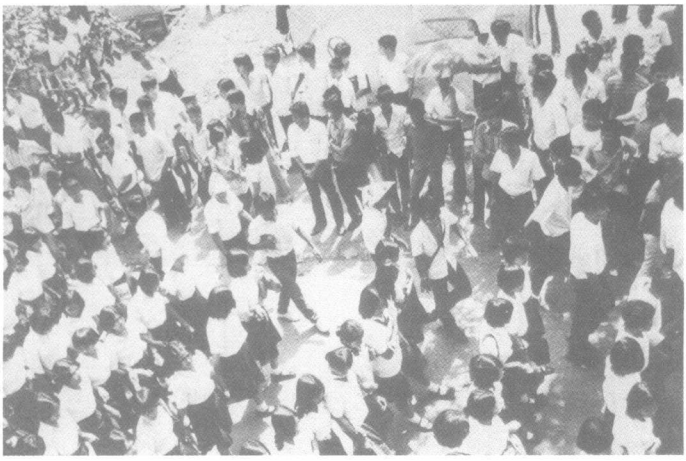

"ในที่สุด...เที่ยงตรงของวัน (เสาร์) ที่ 13 ตุลาคม...ทุกคนยืนขึ้นพร้อมจะออกไปเผชิญกับทุกสิ่งทุกอย่างที่อาจจะเกิดขึ้น...กรรมการศูนย์ฯ นำมวลชนสวดมนต์ ร้องเพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี ตามด้วยเสียงไชโยโห่ร้องอย่างสนั่นหวั่นไหว"

"รูปขบวนซึ่งได้รับการเตรียมไว้อย่างดี...ก็เริ่มทะลักออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน่วยคอมมานโดทะลวงฝ่าฝูงชนเป็นรูปหัวหอก ตามด้วยทัพธง ซึ่งเป็นนักศึกษาหญิงล้วน..."

(*สมาน เลือดวงหัด* : **วันมหาปิติ**)

12.30 น. รถบัญชาการ *"เริ่มตีวงกลับ...กองอาสาสมัครหญิงถือธงไตรรงค์จัดแถว และเริ่มเดินออก ติดตามด้วยแถวอาสาสมัครหญิงถือธงธรรมจักร และอัญเชิญพระบรมฉายาลักษณ์...หน่วยหมีและหน่วยกล้าตายชายรวมพล...มีกระสอบข้าวและพริกไทยไว้สู้กับสุนัขตำรวจ มีตะขอและเชือกพลาสติกไว้จัดการกับเครื่องกีดขวาง... ท้ายขบวน...มีรถบรรทุกน้ำและถุงพลาสติก กระดาษเช็ดหน้า...ไว้ป้องกันแก๊สน้ำตา"*

(*ภูมิสัน โรจน์เลิศจรรยา* : **วันมหาปิติ**)

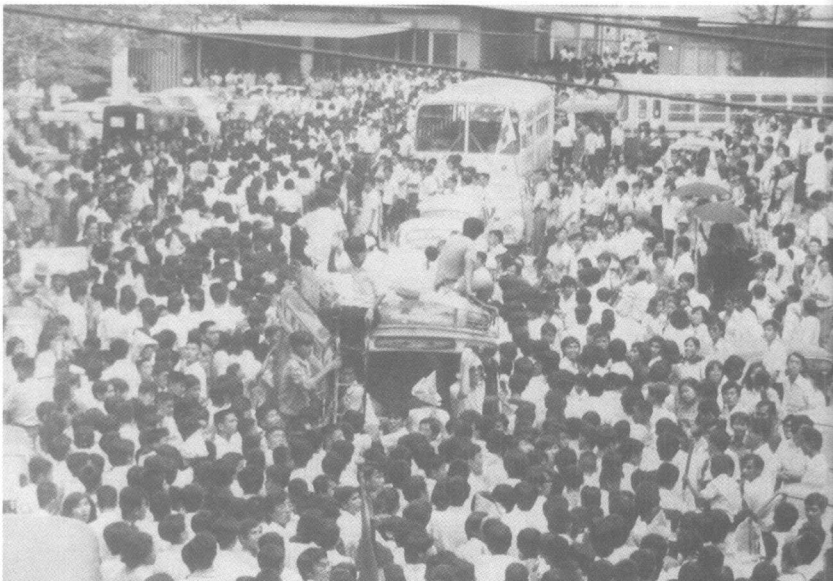

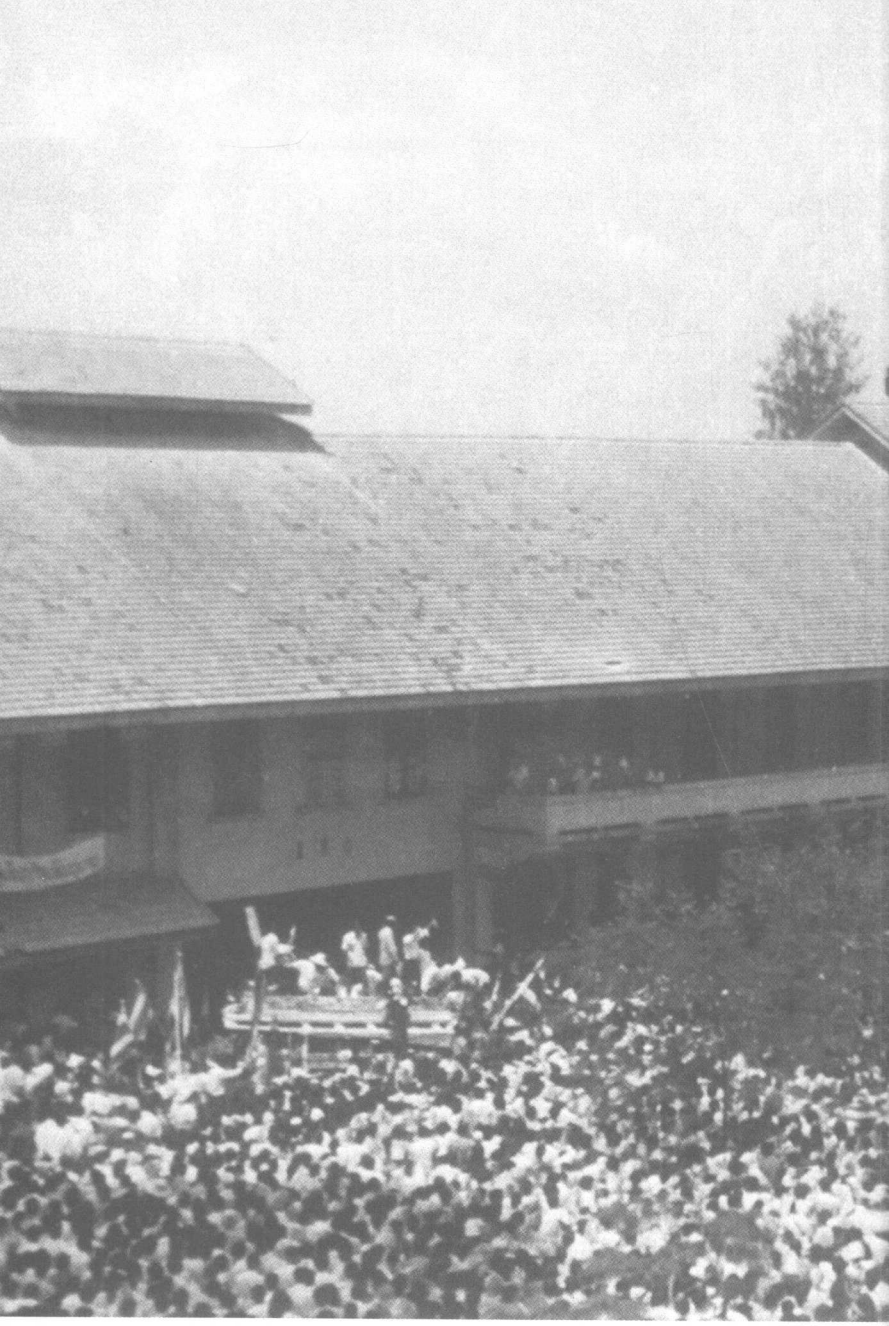

"ตอนนี้รถบัญชาการกลับตัวออกมา... หน่วยกนก 50 ออกมาอารักขา... มวลชนก็ทะลักตามมาจากสนามฟุตบอล... ผู้คนระบายออกจากสนามฟุตบอลทีละข้าง ระหว่างแถบซ้ายของทางลอดใต้ตึกโดมกับแถบขวาสลับกัน ประมาณบ่าย 2 โมงกว่า ฝูงชนยังออกไม่ถึงครึ่งสนาม ...คลื่นมนุษย์ไหลมาอย่างกับน้ำป่าไหลท่วมธรรมศาสตร์ ฝูงชนเคลื่อนตัว

ออกจากสนามฟุตบอลมาออกันอยู่เต็มปากทางลอดตึกโดม แล้วก็ไหลลอดตึกโดยเลี้ยวขวาไปตามถนนเป็นแนวยาวเหยียด...ระลอกแล้วระลอกเล่า จาก 12.30 น. จนถึง 15.30 น. ลอดใต้ตึกห้องสมุดทางด้านประตูท่าพระอาทิตย์ เลียบเชิงสะพานพระปิ่นเกล้า แล้วเข้าถนนราชดำเนินข้ามสะพานผ่านพิภพลีลามุ่งสู่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย"

October 14, 1973. Student Uprising

ประมาณกันว่าวันนั้นมีนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนเข้าร่วมเดินขบวนถึงกว่า 5 แสนคน และมีการถ่ายทอดออกโทรทัศน์ทางช่อง 4 และช่อง 7 การจัดรูปขบวนของนักเรียนนิสิตนักศึกษาในวันนั้นจัดเป็นแถวรูปหน้ากระดาน 5 ขบวนอย่างเป็นระเบียบ พร้อมด้วยสัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ที่นำมาใช้ในการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ และมีขบวนรถบรรทุกขนาดเล็กจำนวน 13 คัน ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่รถบัญชาการ ตามมาด้วยรถพยาบาล รถสวัสดิการ รถเสบียง รถพัสดุแสงเสียงและไฟฟ้า และรถระวังหลัง

การเดินขบวนครั้งยิ่งใหญ่นี้ มีการเตรียมการป้องกันรักษาความปลอดภัยอย่างเข้มงวด ทั้งนี้เพราะกระแสข่าวว่าอาจจะมีการปราบปรามจากทหารและตำรวจเล็ดลอดออกมาเป็นระยะๆ ดังนั้น นักเรียนอาชีวะที่ประกอบกันเข้าเป็นหน่วยรักษาความปลอดภัย จึงกระจายออกเป็นถึง 10 หน่วยด้วยกัน คือ **หน่วยคอมมานโด หน่วยหมี หน่วยเฟืองป่า หน่วยฟันเฟือง หน่วยเซฟ หน่วยกนก 50 หน่วยวิษณุ หน่วยช้าง หน่วยเสือเหลือง และหน่วยจ๊อด**

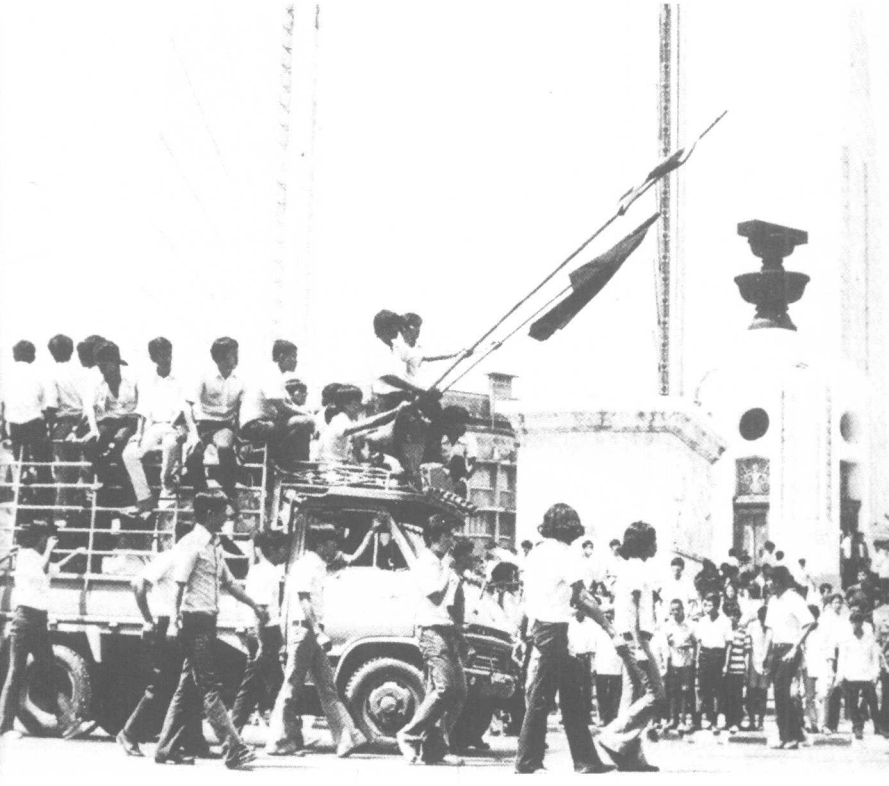

วันนั้น ตลอดวันของเสาร์ที่ 13 ตุลาคม ในขณะที่การเดินขบวนคลาคล่ำถนนราชดำเนิน ตัวแทนของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ได้เข้าพบเจรจาขั้นสุดท้ายกับจอมพลประภาส จารุเสถียร เมื่อได้รับคำตอบว่าจะปล่อยผู้ต้องหาทั้ง 13 คน และจะร่างรัฐธรรมนูญให้เสร็จภายใน 1 ปี จากนั้นตัวแทนของศูนย์ฯ ก็ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อเวลา 16.20 - 17.20 น.

17.30 น. เสกสรรค์ ประเสริฐกุล หัวหน้าปฏิบัติการเดินขบวนสั่งเคลื่อนขบวนจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย มุ่งสู่ลานพระบรมรูปทรงม้า พร้อม ๆ กับที่กรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กลับเข้าพบจอมพลประภาส จารุเสถียรอีกครั้งหนึ่งระหว่าง 17.40 - 18.30 น. เพื่อทำหนังสือสัญญาตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร

20.00 น. วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยประกาศว่า รัฐบาลยอมรับข้อเสนอของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ยอมปล่อยผู้ต้องหา และจะประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ในปีต่อไป ตัวแทนของนิสิตนักศึกษาและผู้แทนพระองค์พยายามดำเนินการให้มีการสลายตัวของฝูงชนที่ยังคงชุมนุมอยู่เป็นเรือนแสน บรรยากาศทั่วไปเต็มไปด้วยปัญหาการติดต่อประสานงาน ความตึงเครียด และข่าวลือต่างๆ นานาในทางร้ายต่อผู้นำนิสิตนักศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ออกแถลงการณ์ว่า "ได้มีนักเรียนหรือบุคคลกลุ่มหนึ่ง เตรียมการที่จะใช้อาวุธร้ายแรงต่างๆ ในวันที่ 13 ตุลาคม 2516" และเมื่อ 22.00 น. ก็มีแถลงการณ์อีกว่า "บัดนี้ ปรากฏว่าได้มีบุคคลบางคนที่มิใช่นักศึกษา ถือโอกาสอภิปรายโจมตีรัฐบาลและยุยงส่งเสริมให้เกิดความวุ่นวายต่อไป" 23.30 น. พีรพล ตริยะเกษม นายก อมธ. กระซิบกับเสกสรรค์ว่า บัดนี้กรรมการศูนย์ฯ ที่ไปเข้าเฝ้าชะตาขาดหมดแล้ว ทำให้เสกสรรค์ ประเสริฐกุล สั่งเคลื่อนขบวนจากลานพระบรมรูปทรงม้าไปยังสวนจิตรลดา "เพื่อหวังเอาพระบารมีเป็นที่พึ่ง" เมื่อเวลาใกล้จะเที่ยงคืน

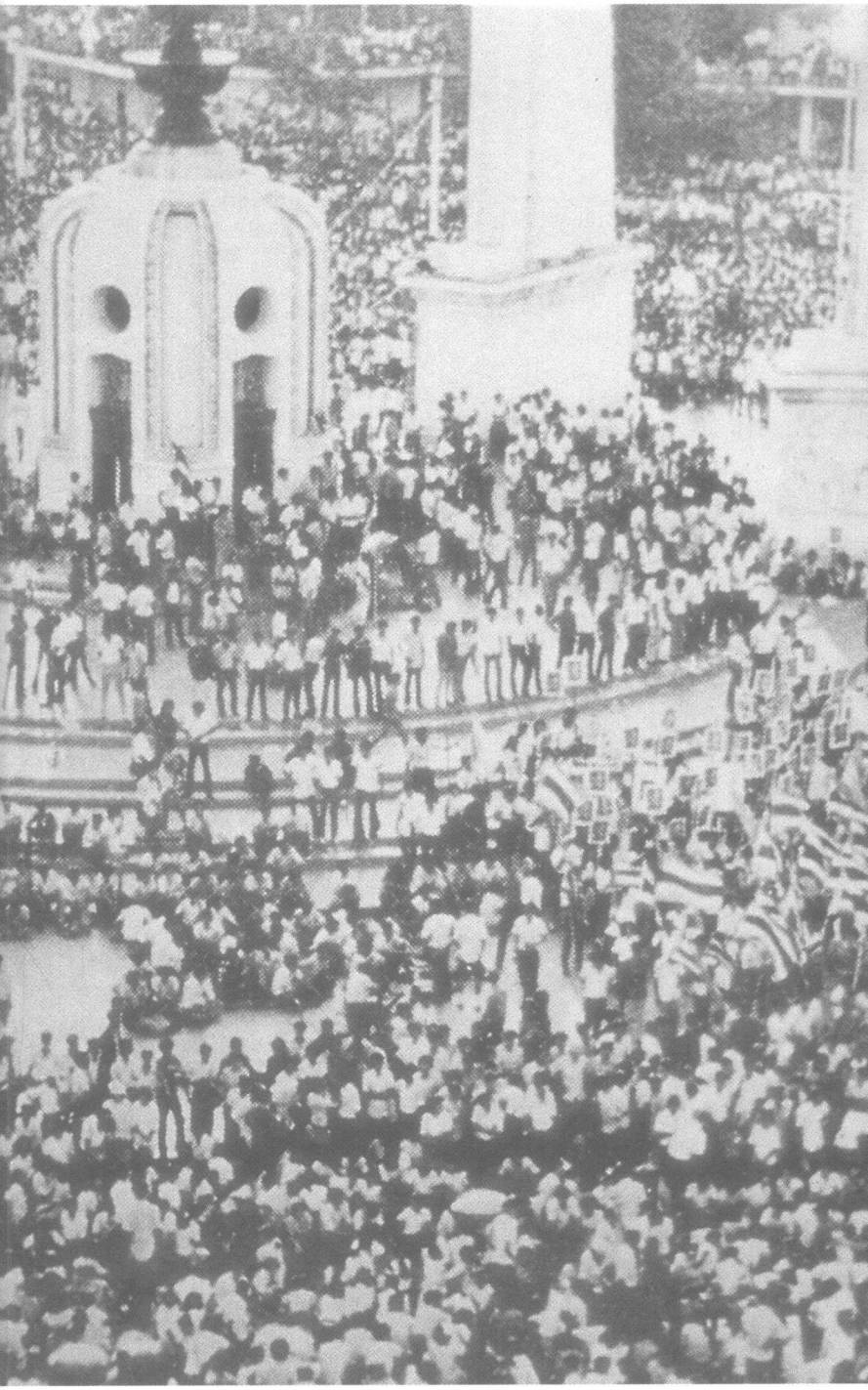

October 14, 1973. Student Uprising

October 14, 1973. Student Uprising

อาทิตย์ 14 ตุลาคม 2516

นับแต่หลังเที่ยงคืนของวันเสาร์ที่ 13 ตุลาคม นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนที่ชุมนุมประท้วงกันมาหลายวันหลายคืนก็มารวมกันอยู่บริเวณหน้าสวนจิตรลดาอย่างแน่นขนัด "เพื่อหวังพระบารมีเป็นที่พึ่ง" เวลาประมาณตี 5 ขณะที่มีการเริ่มสลายตัวของฝูงชนก็เกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้น เชิดสกุล เมฆศรีวรรณ นักหนังสือพิมพ์ที่ทั้งเห็นเหตุการณ์วิกฤตและสูญเสียดวงตาไปหนึ่งดวงในวันนั้น เล่าเป็นประจักษ์พยานว่าที่บริเวณหน้าสวนจิตรลดา ช่วงถนนพระราม 5 ใกล้กับถนนราชวิถี พ.ต.อ.วสิษฐ์ เดชกุญชร ผู้แทนพระองค์ *"ได้อ่านพระบรมราโชวาทให้ฝูงชนฟัง จบแล้วฝูงชนก็เริ่มสลายตัวตามพระราชประสงค์...กลุ่มนักเรียนอาชีวะถือว่าเป็นหน่วยกล้าตายที่มีอาวุธพวกไม้ แป๊ปน้ำ กันเกือบทุกคนต่างทิ้งอาวุธพร้อมกับทำลายระเบิดขวด...ฝูงชนที่จะกลับทางถนนราชวิถี (กลับ) ถูกสกัดกั้นด้วยตำรวจคอมมานโด... ตำรวจเหล่านี้มีไม้พลอง โล่ หวาย และปืนยิงแก๊สน้ำตา...ภายใต้การบัญชาการของ พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น (ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ) และพล.ต.ต.ณรงค์ มหานนท์ (ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล) ฝูงชน...เมื่อรู้แน่ว่าไม่ได้รับการอนุญาตให้ผ่านออกไป...ก็เริ่มมีปฏิกิริยาด้วยการใช้ข้าวห่อขว้างปาใส่ตำรวจ...ฝูงชนที่ถูกสกัดกั้นรายหนึ่งได้ใช้ท่อนไม้ขว้างใส่ถูกตำรวจได้รับบาดเจ็บนาย*

หนึ่ง...หลังจากนั้นให้หลังไม่ถึงสิบนาที รถตำรวจที่ใช้ปราบจลาจลติดไซเรนสองคันก็พุ่งเข้าใส่กลุ่มฝูงชน โดยมีตำรวจคอมมานโดสวมหมวกกันน็อคทั้งนครบาลและกองปราบ พร้อมด้วยสองนายตำรวจผู้อื้อฉาวจากคดีทุ่งใหญ่... ก็ตามเข้าไปใช้กระบองหวดเข้าใส่ฝูงชนทันที ไม่ว่าเด็กหรือผู้หญิง...การนองเลือดได้เริ่มจากจุดนี้...สร้างความเคียดแค้นให้ฝูงชนมากขึ้น เมื่อเห็นเด็กนักเรียนหญิงคนหนึ่งถูกเบียดตกคลอง...และเด็กนักเรียนหญิงอีกคนหนึ่งถูกแก๊สน้ำตาจนล้มฟุบ...ฝูงชนที่หนีได้ก็ปีนป่ายกำแพงเข้าไปในสวนสัตว์ และใช้ก้อนหินขว้างปาใส่ตำรวจ อีกส่วนหนึ่งก็กรูกันเข้าวังสวนจิตรฯ โดยมีมหาดเล็กเป็นคนเปิดให้เข้าไป การปะทะใช้เวลาประมาณ 15 นาที คือเริ่มตั้งแต่เวลา 6.30 ถึง 6.45 น.'

(เขิดสกุล เมฆศรีวรรณ **'ฟ้าสางที่ข้างสวนจิตรฯ'**: วันมหาปิติ)

จากจุดปะทะเล็กๆ ณ บริเวณหน้าสวนจิตรลดาฯ เหตุการณ์ก็บานปลายลุกลามไปอย่างที่ไม่มีใครคาดคิดไว้ รัฐบาลใช้กำลังทหารและตำรวจปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วงอย่างรุนแรง ในขณะที่นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน ตอบโต้ด้วยการก่อความวุ่นวาย บุกเข้ายึดและทำลายสถานที่บางแห่งที่เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเผด็จการคณาธิปไตย พยายามยึดกรมประชาสัมพันธ์ที่ให้ข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือน ตลอดจนสถานีตำรวจ

นับแต่ 10.00 น. เป็นต้นไป รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์เป็นระยะๆ กล่าวหาว่ามีกลุ่มนักเรียนบุกรุกเข้าไปในพระราชฐานสวนจิตรลดาฯ และก่อวินาศกรรม ในขณะเดียวกันก็เกิดข่าวลือแพร่สะพัดว่านักศึกษา

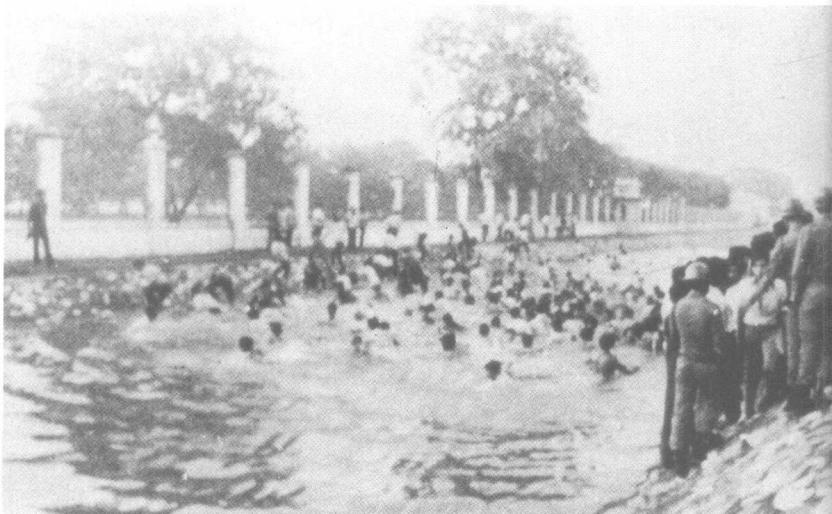

หญิงที่ถือธงไตรรงค์ในวันเดินขบวนถูกตำรวจตีตาย เด็กผู้ชายถูกถีบเตะตกคูน้ำจนตาย สร้างความโกรธแค้นให้กับผู้ร่วมชุมนุมเป็นอย่างยิ่ง สถานการณ์รุนแรงหนักขึ้น

รัฐบาลส่งทหารและตำรวจออกปราบ มีทั้งรถถังและเฮลิคอปเตอร์ จุดปะทะและนองเลือดมีตลอดสายถนนราชดำเนิน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และบางลำภู เป็นเวลาถึง 10 ชั่วโมง พร้อมๆ กับมีคำสั่งห้ามประชาชนออกนอกบ้านระหว่าง 22.00-05.30 น. ประกาศปิดโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในกรุงเทพมหานคร นนทบุรี และสมุทรปราการ และกำหนดให้บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และศิลปากรเป็นเขตอันตราย เตรียมพร้อมที่จะทำการกวาดล้างใหญ่

14.00 น. สำนักงานกองสลากกินแบ่ง และตึก ก.ต.ป. ถูกไฟเผา นักเรียนและประชาชนต่อสู้อย่างทรหด ยึดรถเมล์ใช้วิ่งชนรถถัง แต่ก็ถูกยิงเสียชีวิต ผู้บาดเจ็บถูกหามเข้าส่งโรงพยาบาลศิริราชตลอดเวลา

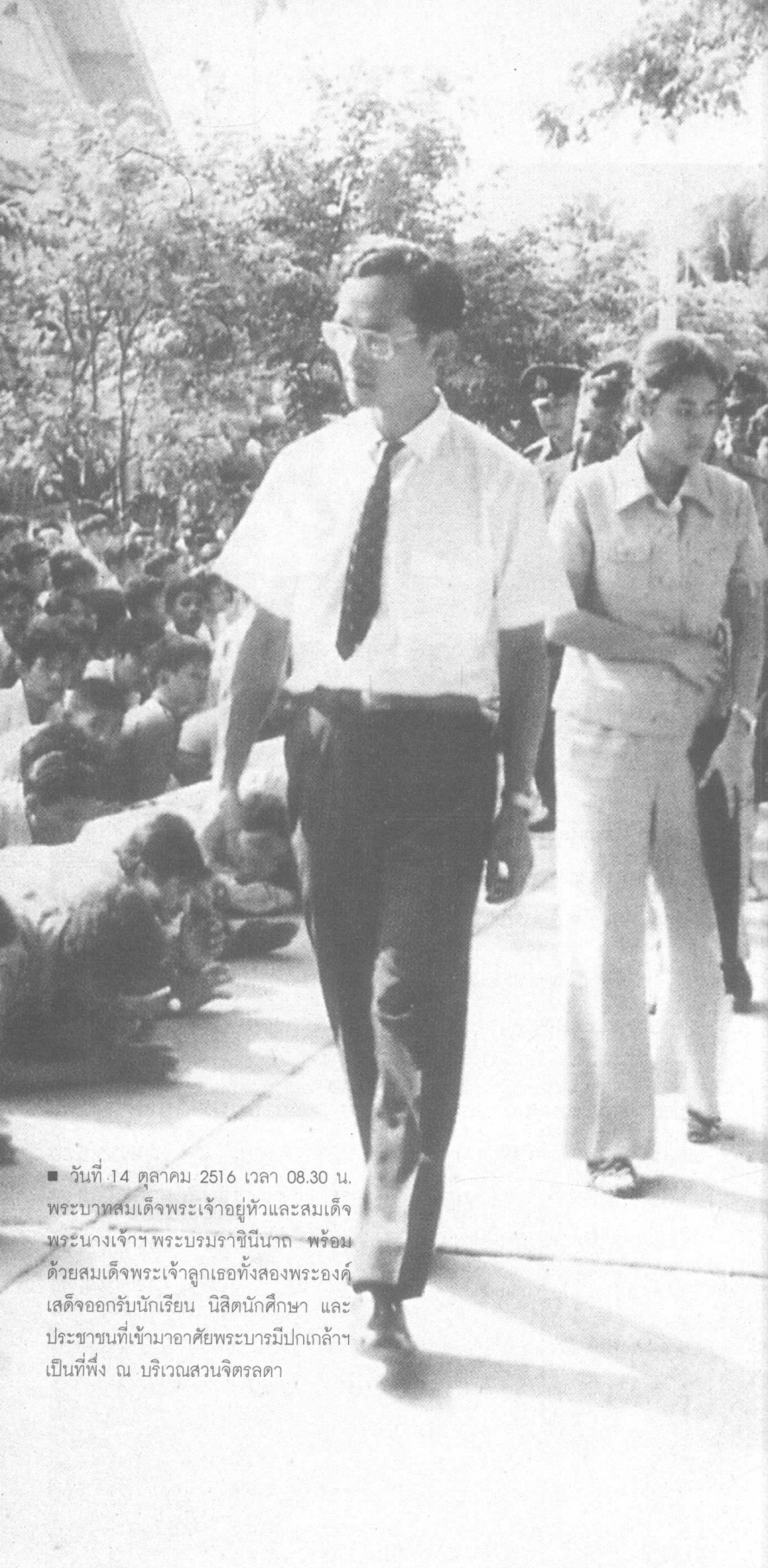

■ วันที่ 14 ตุลาคม 2516 เวลา 08.30 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ เสด็จออกรับนักเรียน นิสิตนักศึกษา และประชาชนที่เข้ามาอาศัยพระบารมีปกเกล้าฯ เป็นที่พึ่ง ณ บริเวณสวนจิตรลดา

สุจิตต์ วงษ์เทศ กวีและนักเขียนสำคัญของไทย ได้แต่งบทประพันธ์ที่บรรยายให้เห็นภาพการต่อสู้อย่างห้าวหาญของบรรดาวีรชนคนหนุ่มสาวในวันนั้น มีชื่อว่า **'กล่อมวีรชน'** ซึ่งให้วงดนตรีเจ้าพระยาขับร้องและเล่นด้วยทำนองตับพระลอเสี่ยงน้ำ เมื่อธันวาคม 2516 มีความบางตอนดังนี้

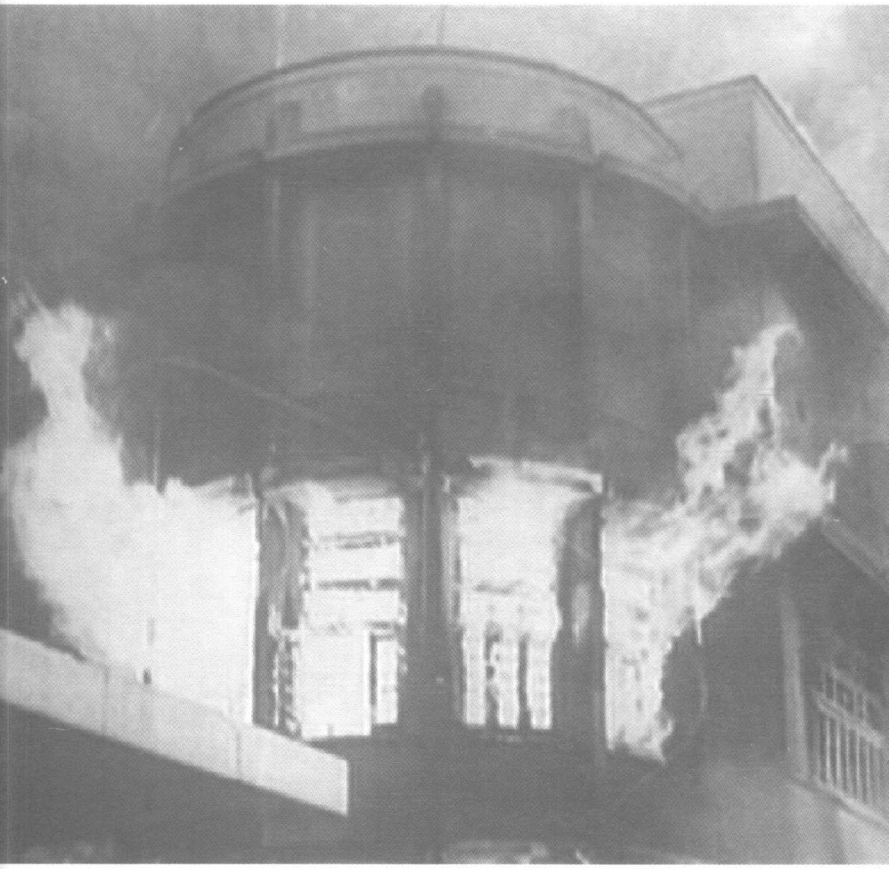

October 14, 1973. Student Uprising

(ลาวเฉียง)

คึกคักหนักแน่นดังแผ่นผา
กลมเกลียวแกล้วกล้าสดใส
ฟันเฟืองฟาดฟันบรรลัย
กนกห้าสิบให้ชีวิตพลี

(สร้อย)

เจ้าหนุ่มสาวเอย เจ้าเคยแล้วหรือยัง (ซ้ำ)
ตายเพื่อสร้าง ตายเพื่อสร้างเสรี

มือเปล่าตีนเปล่าก้าวหน้า
ยอมให้เข่นฆ่าไปเป็นผี
ถือหลักศักดิ์สิทธิ์เสรี
พูดกันดีดีแล้วตั้งนาน

(สร้อย)

เจ้าหนุ่มสาวเอย เจ้าเคยแล้วหรือยัง (ซ้ำ)
ตายเพื่อสร้าง ตายเพื่อสร้างเสรี

กดขี่ข่มเหงคะเนงร้าย
เผด็จการก้าวก่ายเสียทุกด้าน
ชาวนาเป็นศพกบดาน
ชาวบ้านเป็นซากยากจน

(สร้อย)

เจ้าหนุ่มสาวเอย เจ้าเคยแล้วหรือยัง (ซ้ำ)
ตายเพื่อสร้าง ตายเพื่อสร้างเสรี

October 14, 1973. Student Uprising

มือเปล่าตีนเปล่าห้าวหาญ
แกว่งกระบองคลุกคลานกลางถนน
นี่คือพลังของประชาชน
ทุกคนสืบเลือดบางระจัน

(สร้อย)

เจ้าหนุ่มสาวเอย เจ้าเคยแล้วหรือยัง (ซ้ำ)
ตายเพื่อสร้าง ตายเพื่อสร้างเสรี

มาเถิดมาสร้างเมืองใหม่
สร้างประเทศเราให้เป็นสวรรค์
ใครมาข่มเหงรังแกกัน
ประชาชนเท่านั้นลุกฮือเลย

(สร้อย)

เจ้าหนุ่มสาวเอย เจ้าเคยแล้วหรือยัง (ซ้ำ)
ตายเพื่อสร้าง ตายเพื่อสร้างเสรี

(*สุจิตต์ วงษ์เทศ*: ***'กล่อมวีรชน'***
แต่งให้วงดนตรีเจ้าพระยา ทำนองตับพระลอเสี่ยงน้ำ
ธันวาคม 2516)

October 14, 1973. Student Uprising

October 14, 1973. Student Uprising

October 14, 1973. Student Uprising

18.10 น. จอมพลถนอม กิตติขจร ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

19.15 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสผ่านทางวิทยุและโทรทัศน์ ความตอนหนึ่งว่า *"วันนี้เป็นวันมหาวิปโยค...เกิดการปะทะกันและมีคนได้รับบาดเจ็บ...ความรุนแรงได้ทวีขึ้นทั้งพระนครถึงขั้นจลาจล...มีคนไทยด้วยกันต้องเสียชีวิต"* ทรงขอให้ทุกฝ่ายระงับเหตุแห่งความรุนแรง และทรงแต่งตั้งศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ องคมนตรี และนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย เป็นนายกรัฐมนตรีแทน

23.00 น. สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระราชดำรัสทางโทรทัศน์แสดงความห่วงใย และ 23.30 น. ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรีคนใหม่ปราศรัยทางโทรทัศน์ ขอให้ทุกฝ่ายคืนสู่ความสงบและประกาศจะใช้รัฐธรรมนูญภายใน 6 เดือน

อย่างไรก็ตาม 24.00 น. ของคืนวันนั้น จอมพลถนอม กิตติขจร ในตำแหน่งของผู้บัญชาการทหารสูงสุด ยังคงออกแถลงการณ์ว่ามีผู้ที่ "พยายามนำลัทธิการปกครองอื่นที่เลวร้ายมาล้มล้างการปกครองแบบ

ประชาธิปไตย" จึงขอให้เจ้าหน้าที่ "ปฏิบัติหน้าที่จนสุดความสามารถ" ซึ่งก็คือการปราบปรามนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนก็ยังคงดำเนินไป

ตลอดคืนนั้นมีการต่อสู้ระหว่างนักเรียน ประชาชน และตำรวจที่กองบัญชาการตำรวจนครบาลผ่านฟ้า ฝ่ายนักเรียนและประชาชนปักหลักสู้จากตึกบริษัทเดินอากาศไทย และป้อมพระกาฬ ส่วนที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย มีการชุมนุมอยู่อีกเป็นจำนวนหมื่น ผู้นำศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ขาดการติดต่อ ซ้ำมีข่าวลือว่าบางคนเสียชีวิต เช่น เสกสรรค์ ประเสริฐกุล และเสาวนีย์ ลิมมานนท์ จึงมีการจัดตั้ง 'ศูนย์ปวงชนชาวไทย' ขึ้นชั่วคราว เพื่อประสานงานและคลี่คลายสถานการณ์ มีจิรนันท์ พิตรปรีชา เป็นหนึ่งในผู้ก่อการจัดตั้งนี้ คืนนั้นเสียงปืนยังดังประปราย ท้องฟ้าแถบถนนราชดำเนินเป็นสีแดง มีควันไฟพวยพุ่งอยู่เป็นหย่อม ๆ การต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตยดำเนินไปตลอดคืน

October 14, 1973. Student Uprising

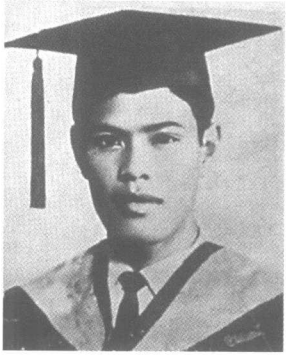

ในบรรดาวีรชนที่เสียชีวิตในเหตุการณ์นี้ จีระ บุญมาก เป็นชื่อที่ต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย เขาถูกยิงตายที่บริเวณหน้ากรมประชาสัมพันธ์ ร่างของเขาถูกเพื่อนร่วมอุดมการณ์เข้ามาแวดล้อม บ้างโกรธแค้น บ้างร่ำไห้ บ้างกราบกราน ร่างอันไร้วิญญาณนั้น มีคนถือธงเปื้อนเลือดชูเป็นพยาน ร่างของเขามีธงชาติไทยคลุม มีพวงมาลัยคล้องคอ ถูกแห่ข้ามสะพานพระปิ่นเกล้าไปสี่แยกบ้านแขก ทางฝั่งธนบุรี ฟ้องประชาชนไปทั่ว

จีระ บุญมาก จบจากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) กำลังเรียนปริญญาโทต่อที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เมื่อ “วันที่ 14 ตุลาคม 2516 จีระพาลูกออกไปซื้อของเล่น เสื้อผ้าและอาหาร...กลับมาแล้วอาบน้ำให้ลูก...ฟังวิทยุกับลูก... ฟังวิทยุไปพลางก็บ่นพร่ำไปว่าไม่จริง กรมประชาสัมพันธ์กระจายข่าวบิดเบือนความจริง หาว่าเด็กจะก่อจลาจลและกำลังบุกเข้ายึดวังสวนจิตรฯ เพราะทุกคนต่างเทิดทูนในหลวงมากมาย เรื่องอะไรจะยึดสวนจิตรฯ ยังนี้ต้องยึดกรมประชาสัมพันธ์...

จีระพูดแล้วก็ลุกขึ้นไปหยิบกางเกงมานุ่ง เอาเสื้อมาพาดบ่า คว้ารองเท้ามาใส่ ลูกชายก็ร้องไห้เข้ากอดพ่อ ร้องตามพ่อ...

เมื่อจีระไปถึงได้แจกส้มให้พวกนักเรียนช่างกล แล้วบอกนักเรียนทั้งหลายว่าอย่าเข้าไป อย่าเพิ่งทำอะไรทหารเขา ทำใจเย็น กินส้มกันเสียก่อน เอาธงชาติมาให้พี่ถือเดี๋ยวพี่จะไปพูดกับทหารเอง...

คว้าธงได้ก็ถือเข้าไปหาทหารรถถัง และทหารราบรถถัง พอเดินเข้าไปไกลก็ร้องบอกว่าทหารอย่ายิงเด็กนักเรียน เด็กไม่มีอาวุธ เราเป็นคนไทยด้วยกัน ทหารไทยต้องใจเย็น เชื่อผมเถิด ระหว่างนั้นทหารกำลังตั้งท่าเตรียมยิงอยู่อย่างเคร่งครัด

จีระก็เดินตรงเข้าไป ทหารก็บอกว่าอย่าเดินเข้ามา ถ้าไม่ฟังจะยิง จีระก็เดินเข้าไปพลางบอกว่าใจเย็นๆ อย่าทำนักศึกษาและผมเลย ผมมาดี มาเพื่อสันติวิธี

ว่าแล้วก็หยิบส้มในกระเป๋าออกมาถือ แล้วทำท่าจะโยนให้พร้อมกับบอกว่า ใจเย็นๆ เราพอพูดกันรู้เรื่อง กินส้มเสียก่อนจะได้ใจเย็นๆ ว่าแล้วก็โยนส้มไปให้ทหาร และพร้อมกันนั้นเองเสียงปืนกลเอ็ม.16 ก็ดังรัวมาถูกจีระล้มลง ปรากฏว่าขากระตุก 3 ครั้งก็เงียบ เลือดออกมาแดงฉาน ทันทีนั้นนักศึกษาเข้ามาเอาธงทาเลือด..."

■ ประชาชนช่วยกันนำร่างของจีระ บุญมาก ขึ้นไปไว้บนพานรัฐธรรมนูญ

October 14, 1973. Student Uprising

จันทร์ 15 ตุลาคม 2516

ตลอดคืนที่ผ่านมา นักเรียน นิสิตนักศึกษา และประชาชนยังคงยืนหยัดชุมนุมกันหนาแน่นที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย คำประกาศเตือนและขู่ของรัฐบาลหาเป็นผลไม่ กลับมีคนออกจากบ้านมาร่วมชุมนุมไม่ขาดระยะ รัฐบาลมีประกาศหยุดราชการในวันนี้เป็นกรณีพิเศษ และมีประกาศปิดธนาคารทุกแห่ง

ในขณะเดียวกัน นักเรียน นิสิตนักศึกษา และประชาชนก็ยังยืนหยัดต่อสู้อย่างเด็ดเดี่ยว มีการลุกฮือเป็นจุดๆ ทั่วกรุงเทพมหานครและในบางท้องที่ในต่างจังหวัด โดยเฉพาะที่กองบัญชาการตำรวจนครบาลผ่านฟ้า และสถานีตำรวจนางเลิ้ง นักเรียนและประชาชนพยายามต่อสู้บุกเข้ายึดและเผาตลอดคืนจนรุ่งเช้า

■ กองบัญชาการตำรวจนครบาลผ่านฟ้า (บ.ช.น.) ถูกประชาชนบุกเข้าเผา วันที่ 15 ตุลาคม 2516

จากข้อเท็จจริงที่ว่า แม้จอมพลถนอม กิตติขจรจะลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วก็ตาม แต่ก็ยังดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดอยู่ และก็ยังปรากฏว่า การปราบปรามนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนยังดำเนินอยู่ต่อไป พร้อมกับมีแถลงการณ์ว่า มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ส่งพลพรรคมีอาวุธร้ายแรงสวมรอยเข้ามา ยิ่งทำให้เห็นว่าเป็นการสร้างความเท็จ สร้างความโกรธแค้นและเกลียดชังยิ่งขึ้น ทำให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนเกิดพลังในการต่อสู้ต่อไป แม้จะบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมากก็ตาม

จากการปราบปรามอย่างรุนแรงและไร้มนุษยธรรม ใช้ทั้งรถถัง เฮลิคอปเตอร์ อาวุธสงครามหนัก ทหารและตำรวจจำนวนร้อย ทำให้เกิดความขัดแย้งในวงการรัฐบาลอย่างหนัก มีทหารและตำรวจที่ไม่เห็นด้วย

พลเอกกฤษณ์ สีวะรา ผู้บัญชาการทหารบกเองก็ไม่เห็นด้วยกับวิธีการรุนแรงนี้ ทางด้านทหารอากาศและทหารเรือ ก็เห็นด้วยกับทางฝ่ายของผู้บัญชาการทหารบก กลายเป็นแรงผลักดันให้จอมพลถนอม กิตติขจร ต้องลาออกจากตำแหน่ง และท้ายที่สุดคณาธิปไตยทั้งสาม ถนอม-ประภาส-ณรงค์ ก็ต้องเดินทางออกจากประเทศไทยไป เหตุการณ์ทั้งหมดจึงสงบลงโดยพลันทันทีที่มีการประกาศว่าบุคคลทั้งสามได้เดินทางออกนอกประเทศแล้ว เมื่อ 18.40 น.

เมื่อเดือนตุลาคม พุทธศักราช 2516 เยาวชนคนหนุ่มสาวหลายคนออกจากบ้าน ไปร่วมกับความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ หลายคนไม่ได้กลับบ้านอีกเลย บางคนกลับไปด้วยร่างกายพิการ บางคนกลับไปด้วยความรู้สึกใหม่ เหตุการณ์ 14-15 ตุลาคม มีผู้เสียชีวิต 77 คน บาดเจ็บ 857 คน

วันที่ 14-15 ตุลาคม 2516 วีรชนคนหนุ่มสาวเดินออกจากบ้าน และเดินเข้าสู่ดินแดนแห่งประวัติศาสตร์และตำนานที่จะต้องจดจำกันไว้ในแผ่นดินนี้ชั่วกาลนาน

กางปีกหลีกบินจากเมือง เจ้านกสีเหลืองจากไป
เจ้าบินไปสู่เสรี บัดนี้เจ้าขีวาวาย ฮือ...ฮือ...
เจ้าเหิรไปสู่ห้วงหาว เมฆขาวถามเจ้าคือใคร
อาบปีกด้วยแสงตะวัน เจ้าฝันถึงโลกสีใด ฮือ...ฮือ...

(พูด) "คุณจำได้ไหม เหตุการณ์เมื่อวันที่ 14-15 ตุลาคม...
คุณจำได้ไหม รอยเลือด คราบน้ำตา...และฝันร้ายของผู้คน
วีรชนคนหนุ่มสาวของเรา
ได้ตายไปท่ามกลางห่ากระสุนและแก๊สน้ำตา
ตายไปขณะชูสองมืออันว่างเปล่าขึ้นเรียกร้องหาเสรีภาพ
ณ บัดนี้ ขอให้พวกเราจงหยุดนิ่ง
และส่งใจระลึกถึงไปยังพวกเขาเหล่านั้น
อย่างน้อยก็เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจ
และจะได้เป็นกำลังใจสำหรับผู้ที่จะอยู่ต่อสู้ต่อไป"

จงบินไปเถิดคนกล้า ความฝันสูงค่ากว่าใด
เจ้าบินไปจากรวงรัง ข้างหลังเขายังอาลัย
กางปีกหลีกบินจากเมือง เจ้านกสีเหลืองจากไป
เจ้าคือวิญญาณเสรี บัดนี้เจ้าขีวาวาย

(วินัย อุกฤษณ์ ***'นกสีเหลือง'***)

นามผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

นายประณต แซ่ลิ้ม
นายคงไฮ้ แซ่จึง
นายทอง จันทลาด
นายอรรณพ ดิษฐสุวรรณ
นายสุรพงษ์ บุญรอดค้ำ
นายบัญทม ภู่ทอง
นายจีระ บุญมาก
นายศิลบุญ โรจนแสงสุวรรณ
นายประเสริฐ วิโรจน์ธนะชัย
นายประสาน วิโรจน์ธนะชัย
นายสมพงษ์ พลอยเรืองรัศมี
นายสมควร แซ่โง้ว
นายสุภาพ แซ่หว่อง
นายพันธ์ศิริ เกิดสุข
นายไชยศ จันทรโชติ
นายสมเกียรติ เพชรเพ็ง
นายธาดา ศิริขันธ์
นายสมเด็จ วิรุฬผล
นายประวัติ ภัสรากุล
นายเรียม กองกันยา
นายชัยศิลป์ ลาดศิลา
นายประเสริฐ เดชมี
นายเจี่ยเซ้ง แซ่ฉั่ว
นางสาวไม่ทราบชื่อ
นายคธากร ชีพธำรง
เด็กชายสมพงษ์ แซ่เตียว
นายเลิศ คงลักษณ์
นางสาวหนูพิน พรหมจรรย์
นายดนัย กรณ์แก้ว
นายแสวง พันธ์บัว
นายวิเชียร พร้อมพานิชย์
นายเสวี วิเศษสุวรรณ
นายนิติกร กีรติภากร
นายบรรพต ฉิมวารี
นายชีวิน ชัยโตษะ
นายสุรินทร์ ศรีวีระวานิช
นายรัตน์ งอนจันทึก
นายวิจิน บุญส่งศรี

นายชูศักดิ์ ไชยยุทธนันท์
นายอภิสิทธิ์ พรศิริเลิศกิจ
นายประยงค์ ดวงพลอย
นายสุพจน์ เหรียญสกุลอยู่ดี
นายตือตี๋ แซ่ตั้ง
นายสุกิจ ทองประสูตร
นายประยุทธ แจ่มสุนทร
นายสุดที ปิยะวงศ์
นายเอี่ยมซวง แซ่โกย
นายประสพชัย สมส่วน
นายมานพ โคกกระเทียม
นายสุรศักดิ์ พวงทอง
นายนิยม อุปพันธ์
นายคง เงียบตะคุ
นายวิชัย สุภากรรม
นางชูศรี พักตร์ผ่อง
นายมงคล ปิ่นแสงจันทร์
สามเณรมนตรี โล่ห์สุวรรณ
นายนพ พรหมเจริญ

นางสาวสนิท โพนกระโทก
นายมณเฑียร ผ่องฉวี
นายพูลสุข พงษ์งาม
นายถนอม ปานเอี่ยม
นายสมชาย เกิดมณี
นายเอนก ปฏิการสุนทร
นายฉ่อง จ่ายพัฒน์
นายสาย ฤทธิ์วานิช
นายสุพจนา จิตตลดากร
นายจำรัส ประเสริฐฤทธิ์
นายจันทรคุปต์ หงษ์ทอง
นายสาโรจน์ วารเสถียร
นายทนงศักดิ์ (ไม่ทราบนามสกุล)
ชายไม่ทราบชื่อ

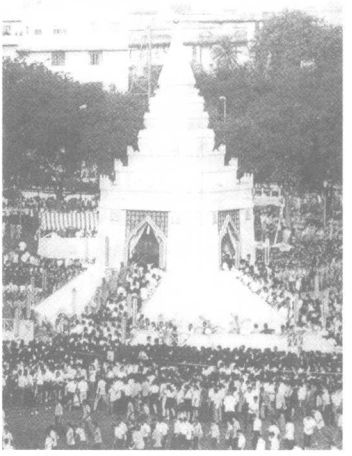

■ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพ วีรชน 14 ตุลา ณ เมรุท้องสนามหลวง วันที่ 14 ตุลาคม 2517

แผนที่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

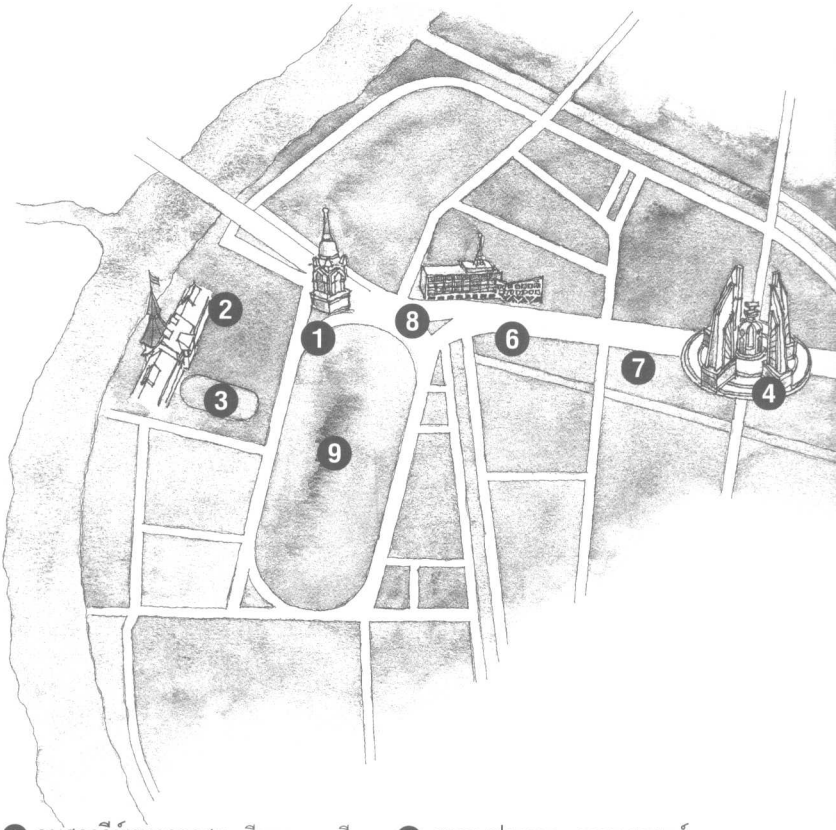

1 อนุสาวรีย์ทหารอาสา : ธีรยุทธ บุญมี และกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เปิดแถลงข่าวกับสื่อมวลชนบริเวณอนุสาวรีย์ทหารอาสาข้างสนามหลวงในวันที่ 5 ตุลาคม 2516 ก่อนที่จะถูกจับกุมในวันรุ่งขึ้น ขณะเดินแจกใบปลิวเรียกร้องรัฐธรรมนูญบริเวณประตูน้ำ

2 ลานโพธิ์ ธรรมศาสตร์ : จุดเริ่มต้นของการชุมนุมและอภิปรายโจมตีรัฐบาลอย่างเผ็ดร้อน ในวันที่ 9 ตุลาคม 2516 นำโดยเสกสรรค์ ประเสริฐกุล และเสาวนีย์ ลิมมานนท์ คัดค้านการจับกุมกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ 13 คน

3 สนามฟุตบอล ธรรมศาสตร์ : การชุมนุมถูกย้ายจากบริเวณลานโพธิ์มายังสนามฟุตบอล ในวันที่ 10 ตุลาคม 2516 เนื่องจากลานโพธิ์ไม่สามารถรับคลื่นมหาชนที่หลั่งไหลมาร่วมชุมนุมในธรรมศาสตร์ได้

4 อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย : หลังเที่ยงของวันที่ 13 ตุลาคม 2516 นักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนกว่า 5 แสนคน เดินขบวนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มาที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย หลังจากที่คำขาดให้ปล่อยตัวผู้ถูกจับกุมทั้ง 13 คนโดยไม่มีเงื่อนไขไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาล

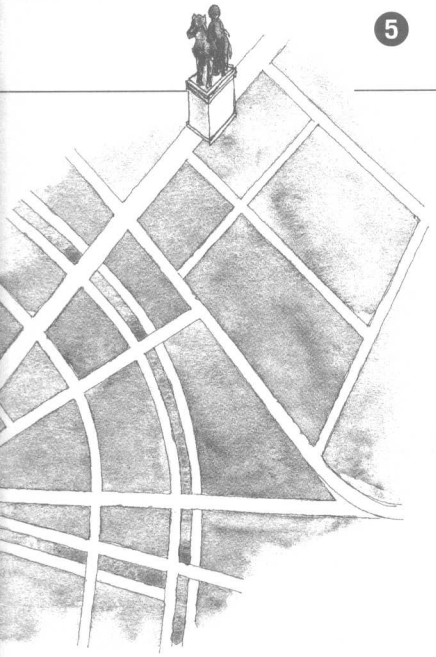

5

■ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นเหตุการณ์ที่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชน เรียกร้องรัฐธรรมนูญ แต่ถูกจับและถูกปราบปรามอย่างรุนแรง แต่ในท้ายสุด เผด็จการทรราชทั้งสาม ได้แก่ จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และพันเอกณรงค์ กิตติขจร ซึ่งครองอำนาจอย่างยาวนาน ก็ถึงจุดจบและเดินทางออกนอกประเทศ เหตุการณ์ครั้งนี้มีผู้เสียชีวิต 77 คน บาดเจ็บ 857 คน

5 **หน้าสวนจิตรลดา** : 06.30 น. เช้าวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เกิดการปะทะกันระหว่างตำรวจและนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชน ผู้ประท้วงส่วนหนึ่งว่ายน้ำหนีภัยเข้าไปในสวนจิตรลดา จากจุดนี้เหตุการณ์ก็บานปลายลุกลามออกไปอย่างไม่มีใครคาดคิด

6 **ไอ้ก้านยาว** : ประพัฒน์ แซ่ฉั่ว "ไอ้ก้านยาว" ถือไม้ร้องท้าสู้กับทหารที่มีปืน M16 อยู่ในมืออย่างอาจหาญ หน้าโรงแรมรอแยล จนถูกยิงได้รับบาดเจ็บสาหัส

7 **ตึก ก.ต.ป.** : ตึกคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ (ก.ต.ป.) สัญลักษณ์ของอำนาจเผด็จการคณาธิปไตย ซึ่งมี พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร เป็นผู้ควบคุมดูแล ถูกผู้ร่วมชุมนุมเผาด้วยความโกรธแค้น

8 **ถนนราชดำเนิน** : รัฐบาลส่งทหารและตำรวจออกปราบปรามผู้ร่วมชุมนุมอย่างรุนแรง มีทั้งรถถัง เฮลิคอปเตอร์ พร้อมด้วยอาวุธหนักครบมือ จุดปะทะและนองเลือดมีตลอดสายถนนราชดำเนินและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

9 **สนามหลวง** : ครบรอบ 1 ปี เหตุการณ์ 14 ตุลาคม ในปี 2517 มีการจัดงานพระราชทานเพลิงศพวีรชนขึ้นอย่างสมเกียรติที่ท้องสนามหลวง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเสด็จมาพระราชทานเพลิงศพวีรชนที่ได้สละชีพ 77 คน

หนังสืออ้างอิง

วันมหาปิติ วารสาร อมธ. ฉบับพิเศษ 14 ตุลาคม 2516 โรงพิมพ์พิฆเณศ

ขบวนการประชาชน ตุลาคม 2516 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, กรุงสยามการพิมพ์, พฤศจิกายน 2517

จาก 14 ถึง 6 ตุลาคม บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, คำนำโดย นิธิ เอียวศรีวงศ์, รวมบทความของ ป๋วย อึ๊งภากรณ์, เสน่ห์ จามริก, เบเนดิก แอนเดอร์สัน, พร้อมลำดับเหตุการณ์ 2516-2519 โดยเกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒนวณิช, รูปและแผนที่ประกอบ, มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2541

หนังสือพิมพ์รายวัน Bangkok Post, Voice of the Nation, ประชาธิปไตย, สยามรัฐ, ไทยรัฐ, เดลินิวส์ (5-31 ตุลาคม 2516 และ 14-15 ตุลาคม 2517)

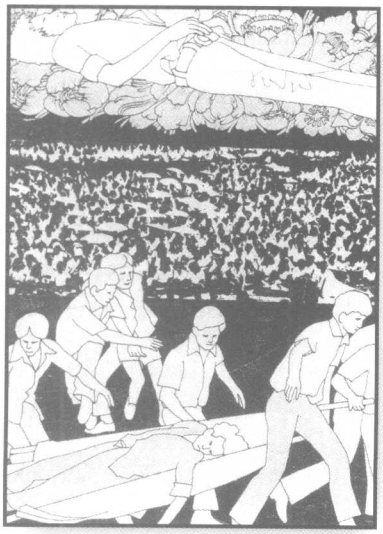

■ ภาพปกหนังสือ *"วันมหาปิติ"* วารสารขององค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อมธ.) ฉบับพิเศษ ซึ่งรวบรวมข้อมูลต่างๆ หลังเหตุการณ์ จัดพิมพ์ขึ้นในช่วงปลายปีเดียวกันนั้นเอง

October 14, 1973
Student Uprising

Written by Charnvit Kasetsiri
Thammasat University
English translated by Benedict R. O'G. Anderson
Cornell University

On October 14-15, 1973
young heroes left their homes
and walked into history and legend,
long to be remembered
in this land of ours.

The event we know by the abbreviated name 'October 14' is one of the most politically significant in Thai history. In the month of October of Year 2516 in the Buddhist Era [1973], youngsters, boys and girls, high school kids and college students joined hands with hundreds of thousands of ordinary citizens to demand that the government of the Thanom-Praphas-Narong clique free 13 students-ajarn-and-politician who had been arrested because they demanded a constitution. These protesters had been charged with breaking the law by inciting more than 5 persons to gather in a public place for political purposes, and by subverting the stability of the state — acts of rebellion and engagement in communist activity.

Between October 9 and 12, high school and college students, together with the general public, assembled in peaceful protest each day within Thammasat University (formerly the University of Moral and Political Sciences). On Saturday the 13th, the people marched in a show of strength, and on such a vast scale that for a while it seemed as if the human wave would overflow Ratchadamnoen Avenue. On the following days, October 14 and 15, violence started. Youthful demonstrators were suppressed with deadly weapons, leading to a massive uprising in Krung Thep Maha Nakhon (Bangkok) and upcountry which finally toppled the dictatorship. The leaders of the ruling clique, Thanom-Praphas-Narong, were forced to flee the country.

Ever since, the story of 'October 14' has been told over and over, year after year, and the event itself given many names, such as **The Day of Great Tragedy, The Day of Great Joy, The October Revolution,** and **The Student Revolution**. The grandeur of the event and its consequences for Thai politics have led it to be compared with earlier turning-points such as the **Revolution of June 24, BE 2475** [1932], or later ones, such as **Brutal May BE 2535** [1992].

Naowarat Phongphaibun, Poet Laureate of the Rattanakosin Era, wrote of October 14:

And then the movement appeared,
It was beautiful and not at all evil,
It might be blurry and obscure,
But it had begun to take shape.

Once the drum had been boldly beaten,
It was known that another chance had arrived,
Once the gun had been fired in the realm,
It was known that the people would fight for victory.

(*'เพียงความเคลื่อนไหว'*: **ประชาชาติ** 5 ตุลาคม 2517)

There can be no doubt that October 14, far from being an affair of a few days involving only so many people, was actually the result of the accumulation of political tensions and pressures built up during a long period of dictatorship, within a vicious cycle of repeated coups d'etat which created constitutions and then tore them up, and annulled and then for decades trampled on the liberties that the Thai people had just begun to win for themselves. Political power, far from being "of the people, by the people, and for the people," fell into

the hands of a tiny dictatorial clique which manipulated the machinery of the state and the military, police, and civilian bureaucracies.

During this period, when the country was deprived of all democratic freedoms and political institutions, the student movement built itself up gradually and inconspicuously. High school kids and college students began to become conscious of the role and latent might of 'youth.' There was a growing awareness of being of the 'New Generation.' They also started to ask themselves what it meant to be an 'intellectual.' Of this questioning *Witthayakon Chiangkun*, a student at that time, remarked:

> I was young; I was naive; I was amazed,
> I thus came to search for the meaning,
> I hoped to gather so many things,
> In the end they gave me only a piece of paper.
>
> (*'เพลงเถื่อนแห่งสถาบัน'*: **ยูงทอง** วันสถาปนา 2511)

In this way the college and high school students of the late 1960s and early 1970s became self-consciously the 'Youth,' 'The Young Men and Women of the New Generation,' who emerged in tandem with fundamental changes in the Thai economic and social system. For they grew up in the ambiance of 'national economic development,' which nonetheless created chasms between rich and poor, between the cities and the countryside, and between industry and the agricultural sector.

The 'Young Men and Women of the New Generation' began to question the absence of political development in a system where power was passed down within the ruling clique

from Field Marshal *Sarit Thanarat* to Field Marshal *Thanom Kittikajon* and seemed likely to be passed on to Field Marshal *Praphas Jarusathian* as the decades dragged on. At the same time these young people also questioned the international system of the Cold War, which divided the world into two hostile camps led respectively by the United States and the Soviet Union, as well as the violent opposition to, and suppression of communism. In the particular case of the Indochina War, Thailand found itself drawn into the midst of the conflict, becoming effectively an American military base to be used for the aerial bombardment of Vietnam, Cambodia, and Laos.

Between 1969 and 1972, the 'Young Men and Women of the New Generation' stepped forward to play unprecedented socio-political roles. During the general elections of 1969, they acted as election observers; they went into the villages to serve as development volunteers; they became social critics; they acted as a political pressure group pushing for a change in Thailand's foreign policy to one of independent neutralism; they opposed foreign domination of the economy; they attacked excessive luxury and frivolity; they expressed their anxiety about the serious condition of the country's balance of payments; and they went so far as to make their own policy proposals for the preservation of the nation's environment and natural resources, and for an art and literature for the sake of life. They united to oppose **'the white peril, the yellow peril, and the green peril'**, and organized themselves into various independent groups within various educational institutions in Krung Thep Maha Nakhon and upcountry, whether at the level of the universities, of the teachers' training colleges, or of the high schools. Out of this process emerged, for example, the National Student Center of Thailand (NSCT) in 1970, and the National High school Student Center of Thailand.

Between the course of the years 1971 and 1973, changes began to appear in the international system which marked the beginning of the end of the Cold War. A bipolar system marked by intense conflict between two camps turned into a triangular system led by the US, the Soviet Union, and China. Inside Thailand itself, the years just previous had revealed tendencies in a democratic direction. In 1968, a constitution was proclaimed, and in 1969, for the first time in more than a decade, general elections were held. But this trend then came to an abrupt halt in 1971 when the crooked government of Field Marshal Thanom Kittikajon again seized full power by making "a coup against itself."

By this point the behavior of the ruling Thanom-Praphas -Narong clique had become intolerable to Thai society. Suppression of freedom, bureaucratic incompetence, economic turmoil, inflation, soaring rice prices, favoritism and abuse of privilege — in an atmosphere that lacked any element of democracy — made it seem as though only the students had the strength to serve as a spearhead, a movement, an opposition, in sum a force capable of bringing changes to the country.

In 1972, the NSCT became the coordinating center for various expressions of dissatisfaction with existing economic, political, social and cultural conditions, and with the ruling clique's monopoly of power. At the end of 1972, it led demonstrations to boycott Japanese commodities. It denounced the abuse of power by state officials' hunting game in the Thung Yai nature preserve. And it attacked the expulsion of 9 students from Ramkhamhaeng University in mid-1973.

The outcome of all this was that the 'Young Men and Women of the New Generation' came to the conclusion that no solution to the country's economic, social and cultural

problems was possible in the absence of civil liberties and a democratic system of government. Out of the public gathering at the Democracy Monument on June 22, 1973, to discuss the expulsion of the 9 Ramkhamhaeng students, emerged the demand for a constitution.

A poem by a student using the name *Rawi Domphrajan* well reflects the mood of that time:

ตื่นเถิดเสรีชน
อย่ายอมทนก้มหน้าฝืน
หอกดาบกระบอกปืน
หรือทนคลื่นกระแสเรา

(**'เศษสาตร์'** : เฉลิมฉลองวาระเปิดตึกเรียนใหม่ คณะเศรษฐศาสตร์ มธ. 2515)

Friday October 5, 1973.

Thirayut Bunmi, former secretary-general of the NSCT and a graduate of Chulalongkorn University's engineering faculty, in his function as coordinator of the groups demanding a constitution, together with about 10 other members, calls a press conference on the grassy center of Sanam Luang facing the Monument to the Volunteer Soldiers, and proclaims the following goals:

(1) prompt promulgation of a constitution;

(2) establishment of courses to teach the people about the constitution and to train them in making use of it;

(3) encouragement of the people's awareness and cherishing of civil liberties.

Thirayut Bunmi produces a list of the first hundred people publicly to sign the declaration demanding a constitution. It includes such notables as Police General *Sanga Kittikajon, Liang Chaiyakan, Phichai Rattakun, Khaisaeng Suksai, Praphansak Kamonpet,* Ajarn *Khian Thirawit, Bunsanong Bunyothayan, Pramot Nakhonthap, Chai-anan Samuthawanit, Thawi Moennikon,* etc. He also exhibits a similar letter from Thai students in New York.

Just as these announcements are being made, Colonel *Narong Kittikajon*, Deputy Secretary-General of the BIFGO (Board of Inspection and Followup of Government Operations), son of Field Marshal Thanom Kittikajon and son-in-law of Field Marshal Praphas Jarusathian, gives a press interview in which he declares that a number of university professors are encouraging the students to demonstrate; and if from now on such demonstrations are not regarded as illegal, then he himself will lead the military in a demonstration of their own, since the soldiers too do not want to go to war.

Saturday, October 6, 1973.

About 20 members of the groups demanding a constitution distribute leaflets and tracts which, with full respect, include on their covers the following words of the late Rama VII:

"I am wholeheartedly prepared to yield to the citizenry as a whole the powers which I have inherited. But I am not prepared to yield them to any particular persons or particular

groups to use in an autocratic manner without heeding the true voice of the citizenry."

The protesters brandish more than 10 poster-placards bearing such slogans as: "Tears Fall in Our Hearts When We Have No Constitution;" "Give Power Back to the Thai People;" "Free the People;" and "The People Want a Constitution." They march out from the Sunday Market part of Sanam Luang to Banglamphu, beading towards Siam Square. At about 2 p.m., when they reach Pratunam, eleven of them are arrested by the Metropolitan Police and the Santiban (Police Intelligence). The arrestees include ajarns, students, journalists and politicians. All are charged with "congregating with intent to hold a political assembly," in contravention of Revolutionary Decree No. 4 banning meetings of more than 5 persons. They are then taken away to the headquarters of the Santiban's Second Division and held there till around midnight. They are then transferred to the Metropolitan Police Academy building in Bangkhaen. The police deny them visitors and refuse to permit bail.

Sunday, October 7, 1973.

Throughout the afternoon and evening of October 6, up to the dawn hours of October 7, the police conduct searches of the offices and homes of those accused and others thought to be involved with them. With the additional detention of a Ramkhamhaeng student, the number of prisoners rises to 12. Throughout this time student representatives from various institutions make hurried attempts to visit their friends and bail them out.

At 1 p.m. the NSCT issues a statement, part of which runs as follows: "Although the protesters demanding constitution acted openly and peacefully, with the sole purpose of informing the people about civil liberties and democracy, the government has ordered their arrest, thereby creating a situation intended to give force to the serious charges made against this group of citizens. This reveals the real intentions of the government, which does not want the people to understand their civil rights and the legitimate freedoms guaranteed by democracy, so that it can continue to hold power forever. No governments in the world suppress their citizens demanding civil rights and liberties except fascist and communist dictatorships."

At the same time the SUTU, the Student Union of Thammasat University, moves to call an emergency meeting, which decides to investigate the situation and to put up posters explaining the true facts.

Monday, October 8, 1973.

This morning, the first day of final examinations at Thammasat University, posters attacking the government appear everywhere. At the Prasanmit Teacher's Training College, students gather to give speeches attacking the government, demanding the release of all the detainees, and urging the cabinet to give a full and clear explanation of its intentions with regard to a constitution. At the same time, students at NIDA, the National Institute for Development Administration, send a joint letter to the Prime Minister demanding justice for the detainees.

The same day, Police Major-General *Chai Suwannason*, Commander of the Santiban, issues a warrant for the arrest of Khaisaeng Suksai, former politician, on the charge of being the mastermind of the constitution-protesters. Field Marshal Praphas Jarusathian, Deputy Prime Minister, Minister of Defense, and Acting Director-General of the Police Department, gives a bombshell interview in which he claims that the constitution-protesters are conspiring to overthrow the government, and alleges that police searches have turned up huge numbers of communist documents in Thai, Chinese, and English.

Moreover, the minutes of the 28th meeting of the Ministry of Interior, held on October 8, under the chairmanship of Field Marshal Praphas Jarusathian, show that the session discussed the demands for a constitution, and agreed that the government should suppress the "instigators, believing there will be a loss of about 2% of the student population, which numbers in the hundreds of thousands." It was decided that these students "should be sacrificed for the survival of the country."

In the afternoon, students at Thammasat University give open speeches in front of the Grand Auditorium, and go by car or bus to the Metropolitan Police Academy at Bangkhaen to visit their friends. Subsequently 60 representatives of the Thammasat University faculty go to visit Ajarn Thawi Moennikon, one of the 12 accused, but are prevented from meeting him. Thereupon they all sign their names [in the visitors' book] with the addition of the words "We Shall Overcome."

After dark, the SUTU holds a secret meeting, and passes a resolution in favor of postponing examinations indefinitely.

Student activists fan out to chain the doors of examinations rooms, plug their locks with plaster, and cut off electricity to prevent the lifts working.

Tuesday, October 9, 1973.

As dawn breaks, a black flag flies at half-mast over the Dome of Thammasat University. At the university gates placards saying "Examinations Cancelled" are on display. At Tha Phrachan entrance there are huge banners hung up for display, with the words "Give The People Back To Us" and "If We Demand a Constitution, Are We Really Rebels ?" painted on them. When the students find they cannot enter the examination rooms, many gather in the Bo Tree Courtyard to listen to speakers, led by *Seksan Prasertkul* and *Saowani Limmanon*, who heatedly attack the government. Siriraj medical students cross the Chao Phraya River to join them. Meanwhile, at the second day of rallies at Prasanmit Teacher's Training College, a statement is issued demanding the release of the detainees by October 15, and the promulgation of a constitution by December 10. At Ramkhamhaeng University, students begin to gather and make speeches demanding that the government release the detainees and postpone examinations.

In the afternoon, the (monsoon) rain starts to sprinkle. The Thammasat University Student Council holds an emergency session and resolves: to send a letter to the Prime Minister demanding the release of all 13 detainees; to urge the Rector to postpone examinations; to pursue the struggle non-violently; to protest day and night, and if this achieves no results, to turn to violent means. The same afternoon, 205

lecturers at Thammasat University sign a joint letter to the Prime Minister urging him to "consider releasing the detainees in order to prevent the critical situation from spreading and becoming more violent."

The government responds with Prime Minister Field Marshal Thanom Kittikajon proclaiming that Article 17 of the "Rule by Decree" will be applied to the accused. This article gives the Prime Minister absolute powers unconstrained by any legitimate legal procedures. At the same time, the State Universities' Bureau issues directives insisting that the students strictly follow the examination timetable.

On this night, the rain falls in thick drops, but the gatherings do not disperse. Some people open umbrellas, while others cover their heads with newspapers, as they listen to speeches attacking the government, interspersed with satirical political skits. About midnight the rain becomes torrential and the air cold, so that the gatherings move from the Bo Tree Courtyard to the Grand Auditorium.

Wednesday, October 10, 1973.

By late morning the rain has stopped, so the students gradually move back to the Bo Tree Courtyard and read out various statements: for example, the Faculty Council of Ramkhamhaeng University opposes the actions of the government; ajarns at Chulalongkorn University urge the government to think its actions over carefully; the Faculty Council of Thammasat University asserts its view that the sincere expression of opinion for the benefit of society as a whole is a funda-

mental right of every citizen in a civilized country; the Bar Association declares that the charges against the 13 detainees are a "deliberate frame-up"; the Mahidol University Student Club affirms that "anyone who fights to give power back to the public is acting for the sake of the nation and of the people"; the student organization of Kasetsart University declares its intention to continue protesting until success is achieved. At the same time, the NSCT takes over official charge of the meeting from the hands of the SUTU, and issues a statement imploring the people to join the fight, for otherwise "Thailand will remain in the dark world of abusive power, with no prospects at all of seeing the bright light of justice."

On this Wednesday, the Bo Tree Courtyard becomes the focal point of the gatherings. From noon onward, students from the Phranakhon, the Ban Somdet Chao Phraya, the Prasanmit and the Thonburi Teachers' Training Colleges — about 1,000 in all — join the Bo Tree Courtyard assembly, followed later in the afternoon by students from the Prasanmit College of Education. Meanwhile, the news comes in that eight colleges of education across the country are going on strike from this moment on.

An important development is that high school kids and vocational students from various institutions in Krung Thep Maha Nakhon and the provinces send in representatives to announce their decision to boycott classes and examinations. Representatives from the vocational schools declare that they are joining the struggle. One boy from the Changkon Vocational School yells, "If you need any weapons, just give us the word." On this day the crowds number more than ten thousand, spilling out of the Bo Tree Courtyard and onto the balconies of the Faculty of Liberal Arts. It is decided to move

the assembly to the Football Field. The same day, the government heightens the tenseness of the atmosphere when Field Marshal Thanom Kittikajon says in an interview that evidence of communist leanings has been discovered, thereby adding to the list of charges against the 13 detainees.

Thursday, October 11, 1973.

At dawn, the students invite some 200 monks to the Football Field and make merit by offering them food. Then the speeches attacking the government resume. From this morning on, university and high school students from all kinds of institutions stream in, forming ever-larger orderly rows. The students at Kasetsart University boycott examinations, charter 70 vehicles, and head for Thammasat 4,000 strong. Another 33 vehicles bring in students from Chan Kasem Teachers Training College. A little later students from the Changkon Vocational School, Ramkhamhaeng University and various teachers training colleges pour in. By this point the crowds have grown to 50,000 people. A spokesman, standing on a dais in front of the SUTU building, near the water tank, declares that tomorrow even the kindergarten kids will join the assembly.

In the afternoon, Field Marshal Praphas Jarusathian opens negotiations with *Sombat Thamrongthanyawong*, secretary-general of the NSCT, and his team, but no agreement is reached. The students demand that the government release the 13 detainees, while the government categorically insists on its determination to use Article 17. After dark, the cabinet meets in emergency session at Suan Ruan Rudee, with Field Marshal Praphas Jarusathian at the helm.

The same night, the jam-packed mass meeting continues in a fieiy spirit. The students get support of many kinds from every direction: cash contributions in the hundreds of thousands of baht, and an endless flow of cooked food and fruit. Thai students in the United States, Germany, and Australia send letters of support urging continuation of the struggle, as well as cash contributions.

Friday, October 12, 1973.

After three full days of nonstop rallies, the paths of all those in pursuit of liberty and democracy converge on Thammasat University. The traffic on the streets of Krung Thep Maha Nakhon, especially those leading to Thammasat University, are jammed with high school and university student demonstrators carrying placards, banners, and posters. They move in, wave after wave, from the capital and from the provinces, from the elementary school up to the college level, from public and private institutions. As the day wears on, the crowd continues to swell; it is estimated that there are by now more than a hundred thousand protesters massed on the Football Field.

At noon, the NSCT issues an ultimatum, to the effect that: "the government has twenty-four hours, counting from noon, October 12, 1973, to free all the detainees. If the NSCT has not received a satisfactory response by 12 noon, October 13, 1973, it will then consider taking decisive measures."

In the afternoon, Major-General *Prakob Jarumani*, Director General of the Department of Public Relations, summons representatives of the press and cautions them about their

reporting. He warns them to refrain from using the expression "fears of a blood bath," and the words "hundreds of thousands" in describing the number of demonstrators. This warning is a reaction to efficient reporting in both Thai-language newspapers such as **Prachathipatai, Thai Rat, Daily News** and **Siam Rat,** and English-language newspapers such as **The Nation** and **The Bangkok Post** which have spread word about the demands for a constitution to all parts of the country in an unprecedented way, thereby arousing high school and university students in the provinces to undertake demonstrations of their own, synchronized with developments in the capital: for example, at Chiangmai University, Khonkaen University, and Songkhla Nakharin University.

The solidarity of the hundreds of thousands of demonstrators forces the government to permit the detainees bail, and people come forward to offer it. But the thirteen prisoners refuse to accept bail from persons unknown to them. The NSCT issues a statement that the actions of the government in permitting bail, and seemingly 'creating' bailmen, are simply ways of evading the real issue; it demands the prisoners unconditional release.

On this night the protest rallies continue, with about 200,000 people gathered in jam-packed crowds. A group of Thammasat University lecturers takes two student representatives along to Chitralada Palace, seeking an audience with His Majesty the King in order to explain the situation and the activities of the students. The same night the radio of the Department of Public Relations warns parents and guardians not to permit their children and charges to join the assembly of protesters, claiming that a certain group of students and others is preparing to use deadly weapons.

Meantime, the information section of the NSCT gets word that there has been a substantial strengthening of the military units on guard at Suan Ruan Rudee; that tanks, armored cars, and fire-engines have emerged at various places; that at the Chana Songkhram police barracks a large force of policemen has been assembled, issued with full-strength weapons and ammunition, and linked up with forces of the Metropolitan Police; that the military and the police are planning to suppress the 'riots' — the military using the Eleventh Infantry Division of the Royal Guard, paratroopers from the Special Warfare Center, and tanks from the Fourth Armored Regiment of the Royal Guard; support also to come from the First Infantry Division, the Anti-Aircraft Artillery Division, and the police (using units from the Metropolitan Police's Special Suppression Center at Bangkhaen).

Saturday, October 13, 1973.

This is the day when the NSCT's ultimatum expires, a day which everyone is anticipating with anxiety and excitement. From nightfall to dawn the protests, rallies, and speeches continue, interspersed with songs, skits, and poetry-readings. At about 5 a.m., Sombat Thamrongthanyawong and the NSCT committee members lead the singing of the National Anthem and swear to the assembled crowds that they revere the Nation, the Religion, the King, and the Constitution. During the morning hours the high school kids and college students, together with the general public, jam Thammasat University to the point of spilling out into the surrounding area. Everyone is waiting for the noon hour to strike.

At this point Seksan Prasertkul, the student leader specially tasked with heading the demonstration activities declares that: "Dear brothers and sisters of the Thai nation, we have given the government a long time — five days and five nights without closing an eye, enduring the heat by day and the cold dew by night, in demanding our rights. But the government's response has been to ignore us. Our 24-hour ultimatum is now almost up. Are you all now ready? Ready to take decisive measures against the two bloodsucking families?"

"Finally... exactly at 12 noon, October 13th, everyone stood up, ready to move out to face all eventualities that might arise. The Central Committee led the masses in prayer and in singing the National and Royal Anthems, which was followed by thunderous applause and roars of 'Victory!'

"The marchers poured out of Thammasat University in an orderly fashion according to a well-prepared plan. The Commando Unit pushed through the crowds to take up the spearhead position, along with an all-female unit bearing flags."

(*Saman Lueadwonghad*, **"Day of Joy"**)

At 12:30 the command car "began to double back. The women's volunteer units bearing the National Tricolor moved out, followed by ordered rows of other women volunteers carrying the Dhamma Chakra Banner and portraits of the Royal Family... Then came the Bear Unit and the Chairuamphon Dare-To-Die Unit...equipped with rice bags and chili-peppers to deal with police dogs, and with grappling hooks and plastic ropes to clear away any obstacles. At the rear of the procession were vehicles carrying water, plastic bags, and face-towels, for protection against tear gas."

(*Phumsan Rotloetchanya*, **"Day of Joy"**)

"Now the command car moved out... The Kanok 50 Unit followed as protection, and the throngs flowed out of the Football Field in their wake.... They left the Football Field, with orderly lines from the left and right of the field taking turns to pass underneath the Dome Building. By 2:00 p.m. still less than half of the crowd had managed to exit from the Football Field ... The flood of humanity washed across Thammasat University like a mountain torrent, pouring out of the Football Field, clogging the passageway under the Dome Building, then wheeling right onto the main street in a vast column... in endless waves from 12:30 to 3:30 p.m." The throng leaves the University by passing beneath the Library through the Sun Gate; then skirts the base of Phra Pinklao Bridge, before entering Ratchadamnoen Avenue. From there it crosses the bridge over the Phanphiphoplila Bridge, heading for the Democracy Monument. It is estimated that the number of students and the general public has now reached half a million, and the scene is transmitted by television on channels 4 and 7.

The march is carefully organized such that the demonstrators in the vanguard proceed five abreast, bearing symbols of the Nation, Religion, and the King, in support of the demands for a constitution. There are also 13 small pickup trucks, including the command car at the center followed by an ambulance, an amenities truck, a food-truck, and a van carrying electrical, sound, and lighting equipment. as well as a rearguard truck.

Strict security measures are taken to safeguard the gigantic demonstration, because of periodic reports coming in that there will be attempts at repression by groups of military and plainclothes police. Students from the vocational schools are detailed to handle security, and divide up into ten units, namely

the Commando Unit, the Bear Unit, the Wild Cog Unit, the Cog and Wheel Unit, the Safe Unit, the Kanok 50 Unit, the Vishnu Unit, the Elephant Unit, the Yellow Tiger Unit and the Jod Unit.

The whole day long, as the jostling throngs move along Ratchadamnoen Avenue, representatives of the NSCT hold their final discussions with Field Marshal Praphas Jarusathian. When he tells them that the 13 detainees will be released and a constitution prepared within the year, they proceed to an audience with His Majesty between 4:20 and 5:20 p.m.

At 5:30 p.m. Seksan Prasertkul, head of the Demonstration Action Unit orders the demonstrators to move from the Democracy Monument to the parade ground by the Equestrian Statue of Rama V. Meanwhile the members of the NSCT hold a further meeting with Field Marshal Praphas Jarusathian to put their joint agreement in writing.

At 8:00 p.m. the National Radio broadcasts an announcement that the Government has accepted the proposals of the NSCT, is prepared to free the arrestees, and will promulgate a new constitution in the coming year. Representatives of the students and His Majesty attempt to persuade the hundreds of thousands of demonstrators to disperse. Everywhere the atmosphere is marked by difficulties of coordination, tension, and various rumors hostile to the student leaders. The Department of Public Information announces that "a certain group of students or other persons are preparing to use deadly weapons on October 13, 1973." At 10:00 p.m. a further announcement declares that: "At this point it appears that there is a group of non-student are exploiting the anti-government rallies and inciting people to further chaos." At 11:30 p.m. *Phiraphon Triyakasem*, chairman of the SUTU, whispers to

Seksan Prasertkul that the NSCT members who had an audience with His Majesty have lost their lives. Thus, around midnight, Seksan Prasertkul orders the demonstrators to march out from the parade ground by the Equestrian Statue of Rama V towards Chitralada Palace, in hopes that they can "rely on His Majesty's *barami* for protection." It is now near midnight.

Sunday, October 14, 1973.

After midnight of October 13, the high school kids, college students, and general public who have been protesting for several days now, gather in the vicinity of Chitralada Palace in huge, massed throngs to "seek the protection of His Majesty." Then, at about 5:00 a.m., just as they are starting to disperse, the violence commences. *Choetsakun Meksiwan*, a journalist, who both witnessed the event and lost an eye thereby, offers the following account. By the front of Chitralada Palace where Rama V Street adjoins Ratchawithi Avenue, Police Colonel *Wasit Detkunchorn*, representative of His Majesty,

"read out the Royal Instruction for the people to hear. When he had finished, the people began to disperse in accordance with His Majesty's wishes.... A group of vocational students, who formed the Dare-To-Die Unit, almost all of them armed with sticks and water pipes, had laid down their weapons and destroyed their Molotov cocktails. But as the crowds were headed home along Ratchawithi Avenue, they were intercepted by Police Commandos. These policemen were equipped with nightsticks, wicker shields, and teargas guns.... under the command of Police Lieutenant-General *Monchai Phankhongchuen* (Deputy Director-General of the Police) and

Police Major-General *Narong Mahanon* (Commander of the Metropolitan). Once the people realized...that they were not going to be allowed to leave quietly, they reacted by hurling wrapped bags of food at the police... Someone in the trapped throng threw a length of wood and wounded a policeman. Not ten minutes later, two Anti-Riot Police cars equipped with sirens, along with Anti-Riot and Metropolitan police equipped with crash-helmets, were launched against the crowd... Among those wielding cudgels to beat the people, including women and children, were two police officers notoriuos from the Thung Yai Affair...It was from this point on that the bloodshed began, arousing the vengeance of the people. When they saw one young female student shoved into the canel, and another collapse from the effects of teargas, those who could escape scrambled over the wall into the zoo, and used the stones there to hurl at the police. Still others charged into Chitralada Palace where the Royal Pages had opened the gates... The clash lasted about 15 minutes, from about 6:30 to 6:45." (*Choetsakun Meksiwan*, ***"Dawn Breaks at Chitralada Palace,"*** in **"Day of Joy"**).

Beyond all expectations, the minor clashes by Chitralada Palace spread rapidly and widely. The government uses the military and the Anti-Riot Police to suppress violently the protesting public. The high school kids and college students, together with the general public, respond by causing chaos, breaking into and destroying various buildings regarded as symbolic of the power of the despotic clique — including the offices of the Department of Public Relations, which has consistently issued distorted information, as well as various police posts.

From 10:00 a.m. on, the government issues proclamations at repeated intervals, accusing a group of students of

breaking into Chitralada Palace and there carrying out sabotage. At the same time rumors circulate that one of the women bearing the Tricolor on the day of the Great Demonstration has died as a result of a police beating, and that a little boy drowned when he was kicked and shoved into a moat. These rumors make the assembled throngs very angry and thirsty for revenge. The situation becomes increasingly violent.

The government dispatches the military and the police, supported by tanks and helicopters, to suppress (the uprising). For ten hours there are clashes and bloodshed the length of Ratchadamnoen Avenue, in Thammasat University, and in Banglamphu. A general curfew is proclaimed for between 10 p.m. and 5:30 a.m. All schools and educational institutions in Krung Thep Maha Nakhon, Nonthaburi, and Samut Prakarn are ordered closed. The government declares the environs of Thammasat and Silpakon universities a danger zone, and prepares a vast razzia.

At 2:00 p.m. the offices of the State Lottery and the BIFGO are burned down. The students and the public fight on unyieldingly. Some seize buses and use them to ram the tanks, but are shot dead. The whole time, the wounded are carried across the Chao Phraya River for treatment at Siriraj Hospital.

(ลาวเฉียง)

คึกคักหนักแน่นดังแผ่นผา
กลมเกลียวแกล้วกล้าสดใส
ฟันเฟืองฟาดฟันบรรลัย
กนกห้าสิบให้ชีวิตพลี

(สร้อย)

เจ้าหนุ่มสาวเอย เจ้าเคยแล้วหรือยัง (ซ้ำ)
ตายเพื่อสร้าง ตายเพื่อสร้างเสรี

มือเปล่าตีนเปล่าก้าวหน้า
ยอมให้เข่นฆ่าไปเป็นผี
ถือหลักศักดิ์สิทธิ์เสรี
พูดกันดีดีแล้วตั้งนาน

(สร้อย)

เจ้าหนุ่มสาวเอย เจ้าเคยแล้วหรือยัง (ซ้ำ)
ตายเพื่อสร้าง ตายเพื่อสร้างเสรี

กดขี่ข่มเหงคะเนงร้าย
เผด็จการก้าวก่ายเสียทุกด้าน
ชาวนาเป็นศพกบดาน
ชาวบ้านเป็นซากยากจน

(สร้อย)

เจ้าหนุ่มสาวเอย เจ้าเคยแล้วหรือยัง (ซ้ำ)
ตายเพื่อสร้าง ตายเพื่อสร้างเสรี

มือเปล่าตีนเปล่าห้าวหาญ
แกว่งกระบองคลุกคลานกลางถนน
นี่คือพลังของประชาชน
ทุกคนสืบเลือดบางระจัน

(สร้อย)

เจ้าหนุ่มสาวเอย เจ้าเคยแล้วหรือยัง (ซ้ำ)
ตายเพื่อสร้าง ตายเพื่อสร้างเสรี

มาเถิดมาสร้างเมืองใหม่
สร้างประเทศเราให้เป็นสวรรค์
ใครมาข่มเหงรังแกกัน
ประชาชนเท่านั้นลุกฮือเลย

(สร้อย)

เจ้าหนุ่มสาวเอย เจ้าเคยแล้วหรือยัง (ซ้ำ)
ตายเพื่อสร้าง ตายเพื่อสร้างเสรี

(*สุจิตต์ วงษ์เทศ*: ***'กล่อมวีรชน'*** แต่งให้วงดนตรีเจ้าพระยา ทำนองตับพระลอเสี่ยงน้ำ ธันวาคม 2516)

At 6:10 p.m. Field Marshal Thanom Kittikajon announces his resignation as Prime Minister.

At 7:15 p.m. His Majesty speaks over radio and television, part of his speech reading as follows: ***"Today has been a day of great tragedy... There have been (armed clashes) and people wounded. Violence has spread throughout the capital to the point of anarchy... Thai have been killed by fellow-Thai,"*** and requesting all sides to refrain from further violence, and appointing Professor *Sanya Thammasak*, Rector of Thammasat University, Privy Councillor, and president of the Buddhist Association of Thailand, as the new Prime Minister.

At 11:00 p.m. The Princess Mother goes on television to speak of her anxiety, and at 11:30 p.m. the new Prime Minister Professor Sanya Thammasak follows, urging all parties to help restore order, and promising a new constitution within six months.

Yet at midnight, Field Marshal Thanom Kittikajon, in his function as Supreme Commander of the Armed Forces, is still

issuing an announcement that there are certain people "attempting to make use of another evil political doctrine to overthrow democracy," and therefore is calling on "all responsible officials to perform their duties to the utmost" - i.e. to continue the suppression of the high school kids, college students and the people.

Throughout this same night there continue to be clashes between the police, the high school students and the people at the Phan Fa headquarters of the Metropolitan Police. The latter hunker down for action at the offices of Thai Airways and at Phrakan Fort. Tens of thousands of people are still gathered around the Democracy Monument. The NSCT's leadership is handicapped by lack of adequate communications; furthermore, rumors circulate of the deaths of various people, including Seksan Prasertkul and Saowani Liminanon. The upshot is the formation of a temporary "Thai People's Center" to coordinate actions and calm the situation. One of the leaders in this effort is *Jiranan Phitpricha*. All night long there are sounds of scattered gunfire and the sky over Ratchadamnoen Avenue glows red, with clouds of smoke swirling up here and there. The struggle for liberty and democracy continues throughout the night.

Monday, October 15, 1973.

All night long the high school kids, college students, and the people continue their mass vigilance at the Democracy Monument. The warnings and threats of the government have no effect. On the contrary, huge numbers of people continue to leave their homes and join the throng. The government

announces that all government offices and banks will be closed today in view of the emergency.

At the same time, the high school kids and college students, as well as the public, continue their struggle indomitably. There are local uprisings in various parts of the capital and the provinces. In particular, at the Phan Fa headquarters of the Metropolitan Police and the Nangloeng Police Station, the students and the people spend the whole night breaking into buildings and burning them down.

Yet the fact that Field Marshal Thanom Kittikajon, though resigning as Prime Minister, continues to hold the post of Supreme Commander of the Armed Forces, and exploits this military post to continue suppression of the high school kids, college students and the people, and to announce that the communist rebels have sent armed units in disguise to the capital — thereby showing clearly an intent to create lies, hatred and vengeance — arouses in the resistance the force to continue the struggle, no matter what the cost in wounds and lives.

However, the attempt by the Thanom-Praphas-Narong ruling clique to suppress the opposition by violent and brutal means, deploying tanks, helicopters, heavy field artillery and hundreds of soldiers and policemen, also creates a deep rift in the government. Among those opposed to the policy of violent suppression are Army Commander General *Krit Sivara* and the top brass of the air force and the navy. It is these men who compel Field Marshal Thanom Kittikajon to resign as Supreme Commander, and eventually force Thanom-Praphas-Narong to flee the country. Thus the crisis is quite suddenly resolved with the 6:40 p.m. announcement that the trio have gone abroad.

Among the young men and women who left their homes to participate in the historic changes wrought by the events of October 1973, there were some who never returned, some who returned maimed and disabled, and others who came back with new sensibilities. During the period October 14-15th, no less than 77 people were killed and 857 wounded.

Among the fallen heroes, none more deserves to have his name inscribed in the pages of Siam's political history than *Jira Bunmak*. When he was shot dead in front of the offices of the Department of Public Relations, his comrades-in-arms retrieved his body, and surrounded it with their own, some vowing revenge, some weeping, some prostrating themselves by the lifeless corpse, some raising a flag stained with his blood in witness. Then the body was wrapped in the national flag, with garlands round the neck, and borne across Phra Pinklao Bridge to the Ban Khaek intersection across the Chao Phraya River in Thonburi for all the people to witness.

Jira Bunmak, a graduate of the Prasanmit College of Education, was studying for his M.A. at NIDA. On October 14, "he went out with his son to buy some toys, clothes, and food... came home and bathed the child... and listened to the radio with his little boy... As he listened, he grumbled over and over: 'It's not true; the Department of Public Relations is broadcasting distortions of the truth when they say that the kids are creating riots and breaking in to seize Chitralada Palace — everyone reveres His Majesty deeply, so why would they seize Chitralada Palace ? What they should seize is the Department itself....'

"So Jira got up, found his pants and put them on, slung a shirt over his shoulder, and put on his shoes. His little son burst into tears and ran to hug his father, begging to go out

with him...

"When Jira arrived at his destination, he distributed oranges to the Changkon vocational school students, and urged them to not to go on in, not to make trouble with the soldiers, but rather to keep calm and eat the oranges first. He also asked them to give him their flag, and said he would go and talk to the troops himself...

"With the flag in his hands, he then set off toward the troops manning the tanks and surrounding them. As he drew near, he called out to them:

"'Soldiers, don't shoot the schoolchildren! They have no weapons! They are Thai like you! Thai soldiers should keep calm! Trust me!'

"But as he spoke the soldiers harshly prepared themselves to fire.

"Jira continued forward on his way. The soldiers told him to halt, saying that if he advanced they would shoot. But Jira strode on, calling out 'Be calm, don't harm the kids or me, I'm here with good intentions and in peace.'

With that, he took some oranges out of his bag and held them out for all to see, and then made as if about to throw them to the troops, calling out: 'Be calm, keep calm, we can sort things out if we talk, have some oranges and you'll feel relaxed.' Then he threw the oranges towards the soldiers. At that moment the M-16 automatic rifles roared, and Jira fell to the ground. His legs twitched three times, then ceased to move. His bright blood spread out around him. Then a young student came forward to dip a flag in Jira's blood."

On October 14-15, 1973 young heroes left their homes and walked into history and legend, long to be remembered in this land of ours.

กางปีกหลีกบินจากเมือง เจ้านกสีเหลืองจากไป
เจ้าบินไปสู่เสรี บัดนี้เจ้าชีวาวาย ฮือ...ฮือ...
เจ้าเหิรไปสู่ห้วงหาว เมฆขาวถามเจ้าคือใคร
อาบปีกด้วยแสงตะวัน เจ้าฝันถึงโลกสีใด ฮือ...ฮือ...

(Speaks)

Do you remember what happened on October 14-15....

Do you remember the stains of blood, the stains of tears... and the nightmare?

Our heroic young men and women?

Dying in the midst of a hail of bullets and tear gas,

As they held out their two empty hands calling for liberty.

And now, I ask that we be still and silent for a moment

And remember our comrades who are gone

At the least so as to serve as a reminder

And a source of strength for those will fight on....

จงบินไปเถิดคนกล้า ความฝันสูงค่ากว่าใด
เจ้าบินไปจากรวงรัง ข้างหลังเขายังอาลัย
กางปีกหลีกบินจากเมือง เจ้านกสีเหลืองจากไป
เจ้าคือวิญญาณเสรี บัดนี้เจ้าชีวาวาย

(วินัย อุกฤษณ์ ***'นกสีเหลือง'***)

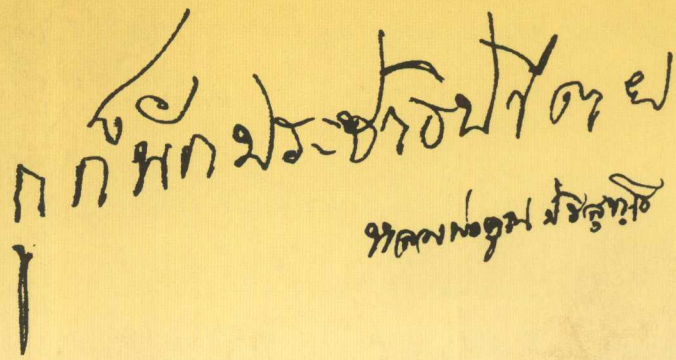

เหรียญบูชา
หลวงพ่อคูณ ปริสุทโธ
รุ่นวันประชาธิปไตย
ในวโรกาส ๓๐ ปี ๑๔ ตุลาคม